

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Т.О. Дороніна

Протокол № _____

« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2023 р.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗКУЛЬТУРИ В УМОВАХ
ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Магістерська робота

студента групи: ЗОПНм-22

ступінь вищої освіти: магістр

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

Гурова Андрія Олександровича

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Макаренко І.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Гуров Андрій Олександрович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

| | |
|--|-----------|
| ВСТУП..... | 5 |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ | 9 |
| 1.1. Сутність понять «становлення особистості майбутнього вчителя», «професійно-особистісне становлення майбутнього вчителя» у науковій літературі..... | 9 |
| 1.2. Характерні особливості професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури у психологічному та педагогічному аспектах..... | 16 |
| Висновки до першого розділу..... | 22 |
| РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО- ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ КРИВОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)..... | 23 |
| 2.1. Характеристика закладу вищої освіти..... | 23 |
| 2.2. Аналіз стану професійно-особистісного становлення майбутніх учителів (на прикладі здобувачів освіти природничого факультету)..... | 27 |
| Висновки до другого розділу..... | 34 |
| РОЗДІЛ 3. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ | 36 |
| 3.1. Психолого-педагогічні умови вдосконалення професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти..... | 36 |

| | |
|--|-----------|
| 3.2. Методичний інструментарій оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури..... | 51 |
| Висновки до третього розділу..... | 63 |
| ВИСНОВКИ..... | 66 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... | 71 |

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан розвитку українського суспільства свідчить про необхідність вирішення нагальних проблем, пов'язаних із формуванням майбутніх поколінь в умовах гармонійного духовного та фізичного розвитку. Тому роль учителя фізичної культури в такому суспільстві набуває особливої ваги. Травмоване війною молоде покоління українців нагально потребує фізичного оздоровлення, формування і дотримання основ фізичної культури.

У Законах України «Про освіту»[24], «Про вищу освіту»[22], Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)»[18] тощо, системно визначено роль педагогів у розбудові держави.

Як свідчить аналіз сучасних тенденцій розвитку освіти, проблеми фізичної культури перебувають у авангарді пріоритетних завдань суспільства.

Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» визначає здоров'я громадян як найвищу цінність держави [61].

Теоретичні основи цієї складної і багатогранної проблеми закладені в працях провідних сучасних науковців. Так, наприклад, концептуальні основи дидактичної підготовки вчителів досліджено у працях О. Акімової, А. Алексюка, О. Бондаревської, С. Гончаренка, І. Зязюна, М. Фіцули та інших.

Водночас, проблемам професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя присвятили свої дослідження В. Андрущенко, І. Бех, Г. Васянович, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Е. Зеєр, І. Зязюн, О. Кокун, В. Кремень, Н. Ничкало, Л. Пуховська, В. Радул та ін. До питань професійного становлення та розвитку особистості майбутнього вчителя в умовах професійної підготовки в закладах вищої педагогічної освіти зверталися О. Антонова, Н. Бідюк, М. Гриньова, О. Дубасенюк, М. Кадемія, А. Коломієць, М. Лещенко, О. Савченко, В. Шахов та ін.

До проблем підготовки вчителів фізичної культури у закладах вищої освіти зверталися в своїх дослідженнях В. Бабич, М. Данилко, Л. Демінська, П. Єфименко, А. Забор, Л. Іванов, Г. Михайлишина та ін.

Водночас, не достатньо уваги приділено проблемі становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти як у психологічному так і педагогічному вимірах тощо.

Виходячи з актуальності вищезазначеної проблеми, ми обрали тему магістерського дослідження, а саме: **«Психолого-педагогічні особливості становлення особистості вчителя фізкультури в умовах педагогічного закладу вищої освіти»**.

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (Протокол № 3 від 27 жовтня 2022 року) та вченою радою фізико-математичного факультету Криворізького державного педагогічного університету (Протокол № 3 від 03 листопада 2022 року).

Мета дослідження полягає у виокремленні та теоретичному обґрунтуванні психолого-педагогічних умов удосконалення професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження** :

1. Визначити сутність понять «становлення особистості майбутнього вчителя», «професійно-особистісне становлення майбутнього вчителя» у науковій літературі.

2. Окреслити характерні особливості професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури у психологічному та педагогічному аспектах.

3. Проаналізувати стан реалізації процесу професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах навчання у педагогічному закладі вищої освіти.

4. Виокремити та теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні умови удосконалення професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в системі педагогічного закладу вищої освіти.

5. Розробити методичний інструментарій оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

Об'єкт дослідження – процес професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в системі педагогічного закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні особливості та технології оптимізації процесу становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти.

Реалізація означеної мети та розв'язання поставлених завдань здійснювалися через застосування таких **методів дослідження**:

– *теоретичні*: порівняльний, системний аналіз, узагальнення, класифікація теоретичних і дослідних даних з метою визначення ступеня розробленості проблеми дослідження в педагогічній теорії та практиці, обґрунтування психолого-педагогічних умов удосконалення професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в системі педагогічного закладу вищої освіти.;

– *емпіричні*: включене й систематичне спостереження, тестування та анкетування студентів для розробки методичного інструментарію оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури;

– *статистичні*: математичний аналіз результатів дослідження, який забезпечив достовірність результатів наукового пошуку

Практична значущість одержаних результатів полягає в можливостях використання матеріалу магістерського дослідження в процесі підготовки вчителя фізичної культури в системі педагогічного закладу вищої освіти.

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження було висвітлено в одній науковій публікації [15].

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 106 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 81 сторінка, із них 70 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність понять «становлення особистості майбутнього вчителя», «професійно-особистісне становлення майбутнього вчителя» у науковій літературі

Професійно-особистісне становлення майбутнього вчителя є невід'ємною складовою його творчої діяльності, оскільки лише сформована і цілісна особистість педагога здатна вирішувати складні завдання сучасного суспільства.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті визначає пріоритетним напрямом діяльності громадянського суспільства «якісну підготовку компетентних і творчо розвинених кваліфікованих, здатних до навчання впродовж життя, створення і розвитку матеріальних і духовних цінностей, усвідомлення власної і соціальної відповідальності та постійної уваги до свого особистісного і професійного розвитку» [62].

У цьому ракурсі проблема професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя набуває особливої ваги.

Об'єктивним фактом сьогодні є те, що студенти закладів вищої педагогічної освіти часто не готові до постановки та вирішення педагогічних проблем. Аспекти, які потребують розвиненого і творчого педагогічного мислення, такі як: науковий погляд на нагальні педагогічні проблеми, пошуки нестандартних шляхів їх вирішення, відхід від шаблонів, стереотипів і традиційних підходів у організації навчально-виховного процесу, визначення індивідуальної освітньої траєкторії учнів, є для майбутнього вчителя, який сам навчається, досить складними [1].

О. Акімова у монографії «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя» акцентує на наявності значних суперечностей у процесі

формування педагогічних якостей майбутнього вчителя під час навчання в педагогічному виші [1].

Так, на думку М. Корольчук, «становлення особистості, як процес, відбувається під впливом особистісних чинників, які разом з ситуацією, що складається, визначають поведінку людини та поділяються на окремі групи:

- здібності (це те, що особистість може самостійно й зробити в ситуації, що склалася);
- когнітивні стратегії (це способи сприймання та оцінювання людиною ситуації, яка склалася, вибір нею форм поведінки);
- очікування (це оцінювання людиною передбачуваних наслідків власних вчинків);
- цінності (це те, що для людини має сенс, зміст, значення) [39].

Водночас, на думку сучасних науковців, «професійне становлення майбутніх педагогів через самотворення в умовах університетської освіти вимагає забезпечення органічного співбуття людини та культури, усвідомлення її єдності й універсальності, прагнення до її збереження і творення» [41].

Становлення особистості майбутнього педагога – один із напрямів сучасної педагогічної психології, який у нинішніх умовах українського суспільства максимально актуалізується.

Загальновідомо, що професійний та особистісний розвиток людини відбувається протягом досить тривалого періоду її життя. У цей час в індивідуума цілком природно можуть змінюватися життєві та професійні плани, загалом перебудовуватися структура особистості. Традиційно цей процес науковцями поділяється на такі етапи:

- «виникнення і розвиток професійних намірів;
- професійна підготовка як суб'єкта майбутньої відповідної професійної діяльності;
- оволодіння професією та активне засвоєння основних її складових;
- пошук місця реалізації набутих професійних якостей;
- повна та всебічна реалізація особистості в професійній діяльності» [64].

Спираючись на наявні наукові концепції поняття професійно-особистісного розвитку, Є. Павлюк виокремлює такі основні ознаки цього процесу:

- «чітка орієнтація на професію;
- підготовка майбутніх фахівців до професійного і особистісного розвитку;
- професійна компетентність;
- інтеграція соціально та професійно важливих якостей;
- творчий пошук ефективних способів виконання професійної діяльності з урахуванням особистісних особливостей, які є передумовами для майбутнього виконання професійних функцій» [69].

Узагальнивши провідні наукові концепції, можемо окреслити основні підходи науковців до розуміння поняття «професійно-особистісний розвиток фахівців». Це процес формування професійної компетентності, якостей, що мають соціальне значення та підготовку до професійного розвитку впродовж життя.

У своїй праці «Становлення особистості майбутнього педагога як проблема сучасної психології» К. Тертична визначає проблему становлення і розвитку особистості, характеру громадянина в навчально-виховному процесі як найважливіше завдання цієї науки [97].

Із педагогічного погляду, «професійне становлення особистості вчителя – це процес входження вчителя в професійну діяльність, в якому він позиціонує себе як педагог, формує власну професійну позицію, визначає шляхи самореалізації в майбутній педагогічній діяльності» [35].

Окрім цього, С. Яланська вважає, що «професійно-особистісне становлення майбутнього педагога неможливе без розвитку творчої складової його діяльності» [108].

Спираючись на засади сучасної науки, І. Княжева трактує поняття «професійне становлення майбутнього педагога» як “поступовий динамічний та безперервний процес, результат особистісного становлення, саморозвитку,

самовдосконалення, що відповідає запитам сучасності та сприяє ситуації успіху» [41].

В. Каплінський у дослідженні «Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки» акцентує на важливості професійного становлення майбутнього вчителя, оскільки «саме професіоналізм забезпечує успіхи не тільки освітньої галузі, а й суспільства загалом, готовність до динамічних цивілізаційних змін та творчої самореалізації в суспільстві XXI століття. Сучасна школа зможе якісно реагувати на виклики суспільства лише тоді, коли в її стіни прийдуть компетентні, соціально активні, креативні й творчі випускники ЗВО нової генерації, здатні до самозмін, до самостійного прийняття виважених рішень у складних, суперечливих, постійно мінливих ситуаціях професійно-педагогічної діяльності та життя загалом»[35].

У свою чергу, М. Павлюк у праці «Особливості професійного становлення педагога в умовах суспільних змін» констатує: «враховуючи те, що вчителі становлять важливу соціальну групу, яка може мати значний вплив не лише на соціалізацію учнів, а й на розвиток усієї спільноти, що втрачає ціннісні орієнтири та особистісні виміри, все більшої актуальності набуває питання підготовки педагогів, здатних нести подвійну відповідальність за дитину та суспільне життя загалом. Ця ситуація визначає спрямованість моделі системи освіти на формування у майбутніх учителів почуття власної відповідальності перед суспільством та конкретною людиною, здатності до пошуку відповідей на актуальні проблеми та виклики часу» [68].

Тобто, на думку дослідника, ключову роль у професійному становленні майбутнього вчителя відіграють професійно-педагогічна та індивідуально-психологічна сфери.

У своїй монографії «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя» О. Волошина окреслює найважливіші компетенції, якими повинен володіти вчитель 21 століття: це «наукова компетентність, інформаційна компетентність, лінгвістична компетентність (знання кількох європейських

мов), адаптивна компетентність (здатність адаптуватися до сучасних реалій), комунікативні навички (вчитель як психолог, вчитель як соціальний педагог), здатність навчатися впродовж життя» [72, с.106].

На думку сучасних науковців, ідеальний учитель національної школи повинен:

- «мати ґрунтовні знання з педагогічної теорії та психології,
- володіти педагогічною майстерністю, технологією навчання та виховання,
- вміти раціонально організувати пізнавальну діяльність учнів,
- любити дітей, вірити в людей;
- вміти ставити цілі та досягати їх;
- розподіляти час, систематично вдосконалювати свої професійні якості;
- бути здатним до творчості;
- мати загальну ерудицію та обізнаність у різних сферах;
- мати раціональний оптимізм, помірний скептицизм;
- бути працьовитим, цілеспрямованим, уміти працювати в колективі;
- мати високі моральні якості;
- брати активну участь у громадському житті;
- мати дієву життєву позицію;
- мати повагу до законів держави, сформовану національну свідомість і самосвідомість,
- мати і демонструвати національну гідність, патріотизм, готовність до захисту Батьківщини, гуманізм, духовність та релігійність» [82].

О. Столярчук досить раціонально розглядає професійне становлення фахівця як «продовження загального особистісного становлення і розуміє його як прогресивні зміни особистості людини в результаті соціального впливу, професійної діяльності та самодіяльності, спрямованої на самовдосконалення і самореалізацію. Становлення обов'язково передбачає потребу в розвитку і саморозвитку, можливість і реальність її реалізації та необхідність професійного самозбереження» [90].

У свою чергу, Ю. Міненко роздумуючи над проблемою актуальності особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя вказує на важливі складові його процесу: «в період формування його професійної зрілості на творчому рівні відбуваються, з одного боку, розвиток індивідуальних характеристик (потреби, інтереси, установки, рівень прихильності, особливості інтелекту тощо), які впливають на самовизначення в професії, професійну адаптацію, а з іншого – педагогічна діяльність позитивно або негативно впливає на формування самооцінки, самовизначення. Важливим, на нашу думку є той факт, що в процесі особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя <...> відбувається не лише розкриття, але і примноження його внутрішнього потенціалу. Примноження особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя характеризують такі ознаки: розширення кола пізнавальних інтересів, домінування потреб самореалізації, зацікавленість прийомами самоосвіти, підвищення рівня педагогічної майстерності, розвиток процесів "самості". Загальновідомо, що професійний саморозвиток учителя розпочинається у вищому навчальному закладі та здійснюється протягом усієї його педагогічної діяльності, тому, як ніколи актуальною виступає необхідність створення такої моделі професійного зростання вчителя, яка давала б йому змогу економно, раціонально й успішно формувати ті цінності, які адекватні вимогам сучасної освіти, соціуму й часу» [58].

Варто навести думку, Н. Волянук, яка трактує процес професійного становлення як «психологічну категорію, що відображає процес саморозвитку людини впродовж життя, у межах якого відбувається становлення специфічних видів суб'єктної активності особистості на основі розвитку і структурування сукупності професійно орієнтованих її характеристик, що забезпечують реалізацію функцій пізнання, спілкування та регуляції в конкретних видах діяльності і на етапах професійного шляху» [91].

Водночас, І. Княжева визначає професійно-педагогічну та методичну культури найважливішими чинниками професійного становлення педагога: «Послугуючись вимогою щодо культуровідповідності освіти, коли остання

позиціонується як невід'ємний складник і форма трансляції культури, як культуровідповідна система і культуротворчий процес, спрямований на розвиток особистості, та зважаючи на основні постулати культурологічного підходу, який характеризується пріоритетом людської природи, передбачає застосування таких загальнонаукових принципів, як діалектика в єдності з логікою і теорією пізнання, детермінізму (об'єктивної причинної зумовленості явищ); ізоморфізму (зв'язків об'єктів, що виражають тотожність їх будови), вважаємо, що загальна, педагогічна, професійно-педагогічна і методична культура утворюють єдину систему, кожний з елементів якої характеризується відносною автономністю, має свої особливі характеристики, сферу зіткнення, яка й забезпечує професійне становлення майбутнього педагога» [41].

На думку О. Кокуна, «попри паралельне вживання обох понять, розуміння їх як синонімів, поняття професійного становлення є ширшим за професійний розвиток, який можна вважати за основний, але не єдиний компонент професійного становлення фахівця» [38].

Нам імпонує позиція науковців, які вважають, що процес становлення професіонала продовжується впродовж всього трудового життя [91].

Особливо ця думка актуальна в ситуації, коли основні складові особистості фахівця сформовані, але професійна діяльність вносить свої корективи в залежності від специфічних умов її провадження.

Також важливо розуміти, що доки вчитель працює за фахом, його професійна діяльність не набула остаточної форми, а значить його особистісні професійні якості, способи мислення, уміння і навички продовжують розвиватися кожного разу по-новому виявляють себе в процесі набуття досвіду, реалізації на практиці.

Нам також імпонує визначення поняття «професійне становлення особистості вчителя», сформульоване В. Каплінським, який трактує його як «процес входження фахівця у професійну діяльність, під час якого він позиціонує себе як педагога, формує власну професійну позицію та визначає шляхи самореалізації у майбутній педагогічній діяльності» [34]. Саме на це

розуміння сутності поняття «професійне становлення особистості вчителя» ми будемо спиратися в нашому подальшому дослідженні.

1.2. Характерні особливості професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури у психологічному та педагогічному аспектах

У сучасних соціально-економічних умовах істотно видозмінюється професійна підготовка майбутніх учителів. Діяльність учителя несе багатофункціональний характер. Водночас, стале реформування освітньої галузі й все більш зростаюча тенденція нових сучасних вимог до педагогів з боку суспільства, підштовхує систему вищої освіти, й, зокрема, професійну підготовку до більш особистісно-орієнтованої.

Особистісно-орієнтований підхід у системі педагогічної освіти розглядається нами як орієнтація, спрямована на розвиток індивідуальних здібностей, формування професійно-значущих якостей особистості майбутнього вчителя, а також його творчої індивідуальності.

Професійно-особистісне становлення займає важливе місце у житті кожної людини. Цей процес передбачає неперервний розвиток особистості й на різних вікових етапах має різний зміст. Але, якщо у професійному розвитку домінують внутрішні фактори, то у професійному становленні – зовнішні. Вплив на професійно-особистісне становлення майбутнього учителя можливо здійснити за допомогою організації самоідентифікації й рефлексії. А професійна освіта є однією з головних зовнішніх умов становлення педагога.

Професійно-особистісне становлення майбутнього учителя передбачає свідому роботу з розвитку своєї особистості як професіонала. Важливими складовими цього процесу є адаптація своїх індивідуальних особливостей до вимог педагогічної діяльності, стале підвищення професійної компетентності й неперервний розвиток моральних та інших якостей особистості. В основі

професійно-особистісного становлення є складна система мотивів та джерел активності тощо.

Згідно Е. Зеєру, «професійне становлення педагога складається з 4 стадій [25]:

- «формуванн професійних намірів (усвідомлений вибір професії);
- професійна підготовка (освоєння системи професійних знань, умінь, навичок, формування соціально-значущих й професійно важливих якостей);
- професіоналізація (адаптація в професії, професійне самовизначення, набуття професійного досвіду, розвиток властивостей та якостей особистості, необхідних для якісного виконання професійної діяльності);
- майстерність (якісне, творче виконання власної професійної діяльності) тощо».

Професійно-особистісне становлення є продуктивним процесом, внаслідок якого особистість педагога засвоює особливість професійної діяльності, формує здатність до проєктування власної траєкторії професійної діяльності, визначає своє місце у професії та способи реалізації себе у ній.

У своїх дослідження акмеологічних засад професійно-особистісного становлення та розвитку педагога, Г. Данилова виокремлює наступні етапи означеного процесу [17].

Перший етап – самовизначення, що характеризується як процес формування здатності майбутнього вчителя об'єктивно порівняти себе з іншими та усвідомити доцільність власних особистісних і професійних змін та перетворень).

Другий етап – самовираження, для якого характерно співвіднесення власної поведінки, як майбутнього вчителя та мотивації до професійно педагогічної діяльності у школі.

Третій етап – самореалізація, що характеризується процесом формування життєвої філософії «Я-як професіонал» та стратегії власної педагогічної діяльності, а також усвідомлення сенсу життя та ролі професії у власному житті

Метою діяльності вчителя фізичної культури в закладах освіти є розбудова та удосконалення фізичної культури молоді в освітньому просторі з урахуванням наявних умов соціально-духовного та фізичного становлення. Така спрямованість діяльності педагога визначає необхідність його компетентності не лише в питаннях збереження фізичного здоров'я здобувачів освіти, але й формування фізично-психологічної підготовленості до активного життя [53, с. 79].

Важливими також є такі напрямки діяльності вчителя, як розвиток морально-вольових та інтелектуальних здібностей здобувачів освіти, що дозволить їм адаптуватися в сучасному світі [там само].

У такому сенсі професійно важливими особистісними якостями вчителя фізичної культури є такі:

- у психологічному аспекті вчитель фізичної культури також має бути здатним до рефлексії власної діяльності, постійно прагнути до самореалізації, емоційної гнучкості;

- у педагогічному аспекті вчитель фізичної культури повинен мати високий рівень педагогічних знань, достатній рівень розвитку педагогічних умінь, основ майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності.

Становлення майбутніх учителів фізичної культури можливе у двох напрямках:

- їх особистому професійному саморозвиткові і самоосвіті як потужних умов професійного становлення майбутнього вчителя;

- під впливом зовнішніх факторів (дисциплін, що викладають; рівня практичної підготовки, що передбачені освітньою програмою).

К. Тертична визначає шість провідних компетентностей для здійснення педагогічної діяльності, необхідних для вчителя з високими професійними якостями:

- «комунікативна компетентність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника й отримувати задоволення від спілкування;
- перцептивна компетентність – це професійна проникливість, уважність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати і розуміти інших;
- динамічність особистості – здатність позитивно впливати на інших;
- емоційна стійкість – здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, уміти здійснювати саморегуляцію в будь-якій ситуації, незалежно від інтенсивності зовнішніх чинників, що викликають емоційні зриви;
- оптимістичне прогнозування – це прогнозування розвитку особистості, який фокусується на позитивних аспектах особистості і трансформує всю її структуру через вплив на позитивні якості;
- креативність – здатність до творчості, генерування оригінальних ідей, відхилення від традиційних шляхів, швидкого вирішення проблемних ситуацій» [97].

Також важливими для ефективної роботи педагога у майбутньому, на думку дослідниці, є формування таких професійних якостей, як: комунікабельність, успішність, діловитість, мобільність [там само].

Формування професіоналізму та змін особистості у ході професійного становлення відбувається за трьох напрямів:

1. Зміни усієї системи діяльності, її функцій та ієрархічної будови (у ході вироблення відповідних професійних навичок відбувається рух особистості за різними ступенями майстерності, розвивається специфічна система способів виконання діяльності – формується особистий стиль діяльності).

2. Зміна особистості суб'єкта, що відображається як у зовнішності (моторика, мова, емоційність, форма речень), так і у формуванні відповідних елементів професійної свідомості (професійної уваги, перцепції, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери).

3. Зміна відповідних компонентів установки суб'єкта по відношенню до об'єкту діяльності, що виявляється у когнітивній сфері, в рівні

поінформованості щодо об'єкту, ступені усвідомлення його значущості; в емоційній сфері – в інтересі до об'єкту, у схильності й задоволеності від взаємодії з ним, незважаючи на труднощі; у практичній сфері – в усвідомленні своїх реальних можливостей впливу на об'єкт.

Слушно зауважує А. Зичков, що «професійне становлення майбутнього вчителя неможливе без адаптаційних процесів, які можуть бути зрозумілі в тому випадку, коли ідеальні устремління будуть співвіднесені з умовами становлення певного способу професійної поведінки, при зіставленні того, що думають про себе і свою професію, з тим, що вони можуть реально до неї привнести тощо»[89].

Важливим чинником формування майбутнього вчителя у закладі вищої освіти є високий рівень психологічної компетентності, загальної психологічної культури його викладачів. У процесі навчання здобувач отримує психологічні знання у таких формах:

- «психологічна інформація, яка засвоєна ним протягом навчання в педагогічному навчальному закладі і шляхом самоосвіти;
- психологічна компетенція як особистісне надбання, яке виявляється в психологічних настановах і цінностях;
- втілення знань психологічних закономірностей і власної психологічної компетенції в повсякденне життя і педагогічну практику» [97].

Досить значним фактором у процесі підготовки фахівця у ЗВО є взаємини викладача та студентів, які демонструють психологічну компетенцію викладача: рівень усвідомленості, адекватності та дієвості його психологічних знань. Психологічна компетенція викладача, за висловом К. Тертичної, є «наслідком його психолого-педагогічної освіти та самоосвіти, ментально-духовного осягнення соціального досвіду і власного життєвого надбання у стосунках із оточуючим світом» [97].

На думку науковця, перед вищою школою як центром підготовки майбутніх учителів нині стоїть низка завдань психологічного характеру:

- «розробка психолого-педагогічної моделі фахівця з вищою освітою з врахуванням профілю спеціальності;
- дослідження психологічних особливостей структури і змісту діяльності студентів і викладачів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації і пошук шляхів підвищення її ефективності;
- визначення динаміки і закономірностей становлення особистості майбутнього спеціаліста протягом періоду професійного навчання;
- виявлення психолого-педагогічних передумов успішного опанування спеціальністю і розробка проблеми профорієнтації і профвідбору абітурієнтів до вищих навчальних закладів;
- розробка критеріїв і показників професійного становлення і особистісного зростання майбутнього спеціаліста та відпрацювання надійних методів їх діагностування;
- встановлення механізмів адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищій школі і формування психологічної готовності випускників до самостійної професійної діяльності;
- виявлення закономірностей та розробка шляхів оптимізації професійно-педагогічного спілкування і налагодження розвивальної взаємодії викладачів і студентів;
- дослідження соціально-психологічних особливостей функціонування студентської академічної групи і механізмів її впливу на особистість студента;
- розробка психологічних основ формування педагогічної майстерності і педагогічно-наукової творчості викладача вищої школи» [там само].

Отже, психологічний та педагогічний аспекти є надзвичайно важливими у процесі професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя.

Завдання закладу вищої педагогічної освіти – допомогти здобувачу освіти опанувати основи майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності, сформуванню гуманістичну спрямованість, дати систему ґрунтовних знань, розвинути педагогічні здібності, озброїти технікою взаємодії,

підготувати до професійного аналізу найрізноманітніших педагогічних ситуацій тощо.

Висновки до першого розділу

Проаналізовано основні теоретичні засади становлення майбутнього вчителя фізичної культури у системі закладу вищої педагогічної освіти. Так, перш за все, уточнено сутність понять «становлення особистості майбутнього вчителя», «професійно-особистісне становлення майбутнього вчителя» у науковій літературі. Так, встановлено, що становлення особистості, як процес, відбувається під впливом особистісних чинників, які разом з ситуацією, що складається, визначають поведінку людини та поділяються на окремі групи: здібності; когнітивні стратегії; очікування; цінності тощо.

Дійшли висновку, що це процес входження вчителя в професійну діяльність, в якому він позиціонує себе як педагог, формує власну професійну позицію, визначає шляхи самореалізації в майбутній педагогічній діяльності. Окрім цього, охарактеризовано основні вимоги щодо професійних та особистісних якостей сучасних учителів, як орієнтирів до яких слід прагнути майбутнім фахівця у процесі власного професійно-особистісного становлення. Виокремлено стадії професійного становлення педагога, як-от: формування професійних намірів; професійна підготовка, професіоналізація, майстерність тощо.

Визначено, що становлення майбутніх учителів фізичної культури можливе у двох напрямках: їх особистому професійному саморозвиткові і самоосвіті як потужних умов професійного становлення майбутнього вчителя; під впливом зовнішніх факторів (дисциплін, що викладають; рівня практичної підготовки, що передбачені освітньою програмою).

Таким чином, результати теоретичного етапу дослідження дозволили нам зорієнтуватися щодо подальших кроків у напрямі підвищення ефективності процесу професійно-особистісного становлення майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти.

РОЗДІЛ 2.
**АНАЛІЗ СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-
ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(НА ПРИКЛАДІ КРИВОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ)**

2.1. Характеристика закладу вищої освіти

У процесі професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя освітнє середовище закладу освіти, в якому він формується як фахівець, його виховний потенціал відіграють надзвичайно важливу роль.

С. Бондирєва вважає заклад вищої освіти особливим культурним простором, що «вводить людину в світ людської культури через науку як найбільше її досягнення та необхідну складову». Це головний центр, в якому «акумулюються, інтегруються та передаються знання новим поколінням і формується їхній носій – освічена людина». Це не просто установа, призначена для навчання, це «породження та складова частина культури суспільства» [72].

Спираючись на концепцію дослідниці, О. Волошина відзначає особливу вагу простору культури стосунків у навчальному закладі: «Це простір культури відносин професорсько-викладацького складу, де педагоги виступають колективним суб'єктом, носієм і передавачем культурного потенціалу новому поколінню» [там само]

Ми погоджуємося з думкою О. Волошиної, яка вважає, що якість освітнього середовища та його потенціал мають для підготовки майбутніх учителів до успішної адаптації до навчально-виховної діяльності в школі. На думку науковця, виховний вплив на особистість відбувається саме через інтелектуально-творчу атмосферу, дух колективної творчості, відданості традиціям, що склалися в університеті [72].

Криворізький державний педагогічний університет – заклад вищої освіти з давньою історією та традиціями. Окрім цього, це «єдиний заклад вищої педагогічної освіти Дніпропетровщини, який забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців за широким спектром спеціальностей, що користуються постійним попитом у регіоні й Україні відповідно до вимог ринку праці інформаційного суспільства. Досвідчені науково-педагогічні працівники університету проводять освітню, наукову, інноваційну діяльність, метою якої є підготовка спеціалістів широкого профілю, що здатні ефективно працювати в різних сферах: освітній, адміністративній, державницькій, культурній, мистецькій, краєзнавчій, туристичній, екологічній, соціальній, психологічній, хімічній, технологічній, журналістській, бібліотечній, видавничій, спортивній тощо»[110].

Свою місію Криворізький державний педагогічний університет убачає в підготовці «висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, професіоналів для всіх ланок галузі освіти й інших галузей діяльності; отримання та розповсюдження сучасних наукових знань світового рівня»[111].

Криворізький державний педагогічний університет, позиціонує себе як освітній і культурний центр, покликаний готувати «вчителя, який спонукає Учня до постійного пошуку Істини і у спільній творчій діяльності веде молодь шляхом відкриттів, навчає Вихованців взаємоповаги, співпраці і співтворчості та плекає високі ідеали Свободи»; виховувати освічену, творчу, вільну Особистість, спроможну протистояти будь-яким цивілізаційним викликам і здатну до повноцінного гармонійного функціонування у змінних умовах життя [111].

Фундаментальною цінністю, підґрунтям цивілізаційного поступу Криворізький державний педагогічний університет вважає Знання, «заохочує до навчання впродовж життя, формує нову генерацію громадян, які прагнуть до самоорганізації; спроможні протистояти деструктивним процесам; дотримуються вимог критичного мислення, позбавлені стереотипних уявлень; зорієнтовані на сприйняття новітніх тенденцій, постійне самовдосконалення та

самоздійснення, міжкультурну взаємодію в полікультурному суспільстві; поважають мовну, етнічну, гендерну, релігійну й культурну ідентичності всіх членів соціуму» [111].

Девіз університету суголосний гуманістичним цінностям світової цивілізації: «Істина, творчість, свобода».

Одним із пріоритетних напрямів, поряд із освітнім і науковим, Криворізький державний педагогічний університет вважає культурно-просвітницький, що робить його осередком просвітницької роботи не лише в місті, регіоні, але й у країні загалом.

Ми погоджуємося з думкою про те, що «Сьогодні КДПУ є центром інноваційної освітньої діяльності й методичних пошуків, науковим, культурним і національно-патріотичним осередком міста й регіону, на який покладено місію з підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців-педагогів для всіх ланок галузі освіти» [110].

Слід відзначити, що Криворізький державний педагогічний університет має значний досвід роботи з підготовки вчителів фізичної культури, які вбачають ціль своєї професійної діяльності не лише у навчанні основам фізичної культури, але й у популяризації фізичної культури у суспільстві загалом. Це насправді повністю відповідає сучасним соціальним запитам.

Так, кафедра фізичної культури та методики викладання Криворізького державного педагогічного університету системно проводить заходи, які не просто сприяють оздоровленню здобувачів, але й мають просвітницький та популяризаторський характер. Це, перш за все, Універсіада «Бадьорість і здоров'я», яка щорічно проводилася кафедрою до початку повномасштабної війни з Росією, високий рівень організації виробничої (педагогічної) практики в закладах середньої освіти, запрошення спікерів.

Кафедрою постійно вдосконалюється зміст освітньої програми «Фізична культура» для здобувачів бакалаврського рівня з урахуванням потреб сучасності. Так 18 січня 2021 року відбулося обговорення названої програми, в якому взяли участь і здобувачі освіти. Така практика обговорення передбачає

наявність пропозицій учасників, що позитивно впливає на підготовку фахівців із фізичної культури загалом [113].

Так, 22 лютого 2023 року за ініціативи кафедри фізичної культури та методики її викладання було проведено онлайн-зустріч із сертифікованим інструктором зі спортивного харчування І. Бабковим, який навчається в магістратурі КДПУ за спеціальністю «Освітні, педагогічні науки» та сертифікатною програмою «Сучасний фахівець із фізичного виховання». На зустрічі були присутні студенти, які навчаються за спеціальністю «Середня освіта. Фізична культура» та інших спеціальностей навчального закладу, фахівці, спортсмени міста і школярі. Присутні почули багато нового щодо сучасної індустрії спортивного харчування. Зустріч було проведено з метою використання актуальної інформації у професійній діяльності фахівцями і майбутніми фахівцями в сфері фізичної культури та спорту.

Окрім цього, 6-10 березня 2023 року здобувачі денної та заочної форм здобуття освіти Криворізького державного педагогічного університету спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» взяли участь у I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади.

20 вересня 2023 року було проведено фізкультурно-оздоровчий захід до Міжнародного дня студентського спорту, у межах якого було організовано майстер-клас зі скелелазіння, «ФУТЗАЛ», «Фітнес-марафон» [113].

21 вересня старший викладач кафедри фізичної культури та методики її викладання пані Н. Макаренко була запрошена на ефір «Ранкового шоу» на Першому Міському телеканалі, аби розповісти про фізичну культуру і спорт у сучасному суспільстві та можливості підготовки фахівців спеціальності «Фізична культура»[113].

Отже, Криворізький державний педагогічний університет – провідний заклад у напрямку підготовки фахівців найвищого рівня, здатних до конкурентоспроможної педагогічної діяльності в умовах функціонування європейських цивілізаційних принципів.

2.2. Аналіз стану професійно-особистісного становлення майбутніх учителів (на прикладі здобувачів освіти природничого факультету)

Професійна підготовка студентів, формування фахівців із вищою освітою, «зданих до творчості прийняття оптимальних рішень, таких, що володіють навичками самоосвіти й самовиховання, вміють узгоджувати свої дії з діями інших учасників спільної діяльності», згідно з Національною доктриною розвитку освіти, є головним завданням вищої школи [62].

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» [22], заклад вищої освіти покликаний забезпечувати культурний й духовний розвиток особистості, виховання осіб, що навчаються у вищих навчальних закладах, у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України.

А. Чепелюк зазначає: «Одним із пріоритетних напрямів фізкультурної освіти України вважається необхідність створення умов для підвищення якості професійної підготовки вчителя фізичної культури в умовах вищого навчального закладу, насамперед, у вдосконаленні функціонування системи даних безперервної освіти. Професійна діяльність вчителя фізичної культури, котра потребує вміння застосовувати знання на практиці, професійної компетентності та високої відповідальності, визначає особливу важливість формування професійних знань, умінь і навичок, а також певних професійно значущих особистісних якостей у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Цілеспрямоване формування необхідних умінь та їх удосконалення забезпечується через організацію навчально-виховного процесу у вузі, який виступає найважливішою ланкою підготовки фахівця фізичного виховання» [102].

З метою аналізу поточного стану професійно-особистісного становлення студентів природничого факультету спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) нами було проведено психодіагностичний зріз серед здобувачів щодо готовності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності у закладах середньої освіти.

Ми спиралися на методику психологічної діагностики професійно-педагогічних компетенцій студентів-магістрантів, запропоновану П. Самойленко та О. Білоусом (Методика дослідження мотивів вибору професії) [86].

Психологічна діагностика є необхідним засобом розв'язання низки проблем, що виникають в освітньому процесі закладу вищої освіти. На думку П. Самойленка, «це надасть можливість виявити рівень ефективності програм і методів навчання, можливостей їх впливу на інтелектуальний та особистісний розвиток здобувачів, допоможе вирішити проблеми міжособистісної взаємодії та адаптації здобувачів, дозволить надавати адекватну психологічну допомогу всім учасником освітнього процесу в період криз і професійного самоствердження, підвищить ефективність процесу оцінювання якості професійної підготовки студентів вишу» [86].

На переконання науковця, «без урахування особливостей розвитку мотиваційної сфери та вольових якостей майбутнього вчителя, його здатності до самоаналізу власної діяльності, організації міжособистісної взаємодії та здатності до співпраці, оцінка навчальних досягнень студентів об'єктивно здійснюватися не може» [там само].

Окрім цього, він справедливо зазначає, що саме зі студентським віком пов'язаний розвиток ключових соціогенних можливостей особистості, таких як:

- професійні, світоглядні і громадянські якості майбутнього фахівця;
- професійні навички та творчі здібності як передумови майбутньої самостійної творчої діяльності;
- ключовий етап формування інтелекту та сформованості основних рис характеру;
- система цінностей та мотивації;
- соціальні цінності, що тісно пов'язані з обраною професією [86].

Тому, згідно вищевказаної методики, нами було запропоновано анкету яка включала твердження, що характеризували мотиви вибору професії

студентами (див.табл.2.1). Здобувачам треба було за п'ятибальною шкалою визначити мотиви, які вплинули та вибір фаху вчителя фізичної культури.

Таблиця 2.1.

Твердження, що характеризують мотиви вибору професії

| № | Твердження | Оцінка | Тип мотивації |
|----|---|--------|---------------|
| 1 | Дає знання, уміння і навички для підтримки власної фізичної форми та здоров'я інших | | I |
| 2 | Гарантує отримання сучасної, цікавої роботи, відповідно до запитів суспільства | | C |
| 3 | Забезпечує реалізацію моїх професійних намірів | | I |
| 4 | Потребує спілкування з різними людьми | | I |
| 5 | Потребує постійних подорожей в різні місця (змагання, турніри, здоровий відпочинок) | | I |
| 6 | Відповідає моїм здібностям | | I |
| 7 | Сприяє фізичному розвитку | | I |
| 8 | Забезпечує високу заробітну плату | | + |
| 9 | Передбачає високе почуття відповідальності | | C |
| 10 | Є престижною | | - |
| 11 | Надає можливості для зростання професійної майстерності | | C |
| 12 | Єдино можлива в обставинах, що склалися | | - |
| 13 | Дозволяє реалізувати управлінські здібності | | C |
| 14 | Дозволяє відразу отримати гарний результат праці для інших | | C |
| 15 | Подобається батькам | | - |
| 16 | Вибрана моїми друзями | | - |
| 17 | Дозволяє використовувати професійні знання | | C |

| | | | |
|----|--|--|---|
| | поза роботою | | |
| 18 | Надає великі можливості проявити творчість | | I |
| 19 | Є престижною | | C |
| 20 | Надає можливості надавати користь іншим | | I |

У процесі обробки результатів ми послуговувалися такою шкалою оцінок типів мотивації, які переважають:

5 – дуже сильний вплив;

4 – сильний вплив;

3 – середній вплив;

2 – слабкий вплив;

1 – відсутність впливу.

Умовні позначення:

I – внутрішнє індивідуально значущі мотиви;

C – внутрішнє індивідуально значущі мотиви;

«+» – зовнішні позитивні мотиви;

«-» – зовнішні негативні мотиви.

Максимальна сума вказувала на тип мотивації, що переважає.

В опитуванні взяли участь 15 здобувачів освіти, природничого факультету Криворізького державного педагогічного університету.

Проаналізуємо більш детально отримані результати дослідження.

Так, 7 здобувачів освіти найважливішими мотивами, які вплинули на вибір професії, вибрали твердження: «Дає знання, уміння і навички для підтримки власної фізичної форми та здоров'я інших», «Сприяє фізичному розвитку» та «Забезпечує реалізацію моїх професійних намірів», оцінивши їх найвищими балами. Всі інші мотиви для них мали середній або слабкий вплив. Із кола опитаних це складає 46,7 % від загальної кількості.

Це свідчить про загалом свідомий вибір здобувачів освіти, розуміння ними можливостей своєї професійної самореалізації у процесі навчання в педагогічному університеті.

4 здобувачі значущими мотивами обрання даного фаху визначили такі: «Гарантує отримання сучасної, цікавої роботи, відповідно до запитів суспільства», «Дозволяє реалізувати управлінські здібності». Обрані формулювання мотивів свідчать про усвідомлення майбутніми фахівцями суспільних перспектив фаху вчителя фізичної культури, можливостей застосування управлінських навичок. Кількісно таких здобувачів виявилось 26,7 % від загальної кількості.

3 здобувачі обрали мотивами своєї професії такі твердження: «Дає великі можливості проявити творчість», «Дає можливість надавати користь іншим». Це підтверджує розуміння опитаними студентами можливостей професії вчителя фізичної культури реалізації креативних здібностей та моральних цілей. Таких здобувачів виявилось 20% від загальної кількості учасників опитування.

1 здобувач найвищі бали віддав твердженню «Єдино можлива в обставинах, що склалися». Зрозуміло, наскільки низькою є мотивація такого студента до професійного розвитку. Це 6,6 % від загальної кількості опитуваних.

За результатами анкети можемо зробити висновок про загалом достатній рівень професійної мотивації студентів природничого факультету спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), що свідчить про психологічну готовність до майбутньої професійної діяльності, професійно-особистісного становлення, здатність до удосконалення психолого-педагогічних умінь і навичок, розуміння суспільної цінності обраної професії. Цінності, установки, очікування, потреби здобувачів суголосні запитам сучасного суспільства. Ці здобувачі усвідомлюють власну відповідальність і готові до роботи над собою впродовж життя.

Спираючись на методику П. Самойленка, ми розробили анкету для студентів-майбутніх учителів фізичної культури, що мала виявити рівень усвідомлення ними необхідних професійних та особистісних якостей педагога.

На думку психологів, поряд із розквітом психічних функцій, цей вік характеризується нестабільністю особистісних структур. Образи власного «Я» складні й неоднозначні, серед яких реальне «Я» (яким бачить себе студент на даний момент), динамічне «Я» (як він намагається цього досягти), ідеальне «Я» (яким він повинен бути, ґрунтуючись на засвоєнні моральних принципів) і багато інших уявних, часто фантастичних образів самого себе [86, с.182].

У процесі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури важливо сформувати в нього вміння об'єктивно оцінювати свій рівень готовності до майбутньої професійної діяльності, навички самоконтролю та самооцінювання, прагнення оперативного коригування власних якостей, підвищення професійної кваліфікації, відповідно до потреб суспільства.

Для самодіагностування студентів-магістрів нами було обрано перелік найважливіших в розрізі нашої проблеми, психічних утворень, які свідчать про сформованість/несформованість професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя фізичної культури. Здобувачам вищої освіти було запропоновано оцінити рівень сформованості відповідних якостей за 10-ти бальною шкалою та за рубриками «Я»– ідеальний, «Я» – реальний (див .табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Зведена таблиця результатів вивчення ступеня сформованості професійно-особистісних якостей вчителя фізичної культури

(за методикою П. Самойленка)

| № | Професійно-особистісні якості | «Я» –ідеальний | «Я» – реальний |
|---|--|----------------|----------------|
| 1 | Мотиви вибору професії | | |
| 2 | Вольова саморегуляція | | |
| 3 | Ціннісні орієнтації | | |
| 4 | Професійна спрямованість особистості вчителя | | |
| 5 | Самооцінка особистості | | |
| 6 | Комунікативні та організаційні | | |

| | | | |
|----|------------------------------------|--|--|
| | здібності | | |
| 7 | Потреба у спілкуванні | | |
| 8 | Уміння слухати | | |
| 9 | Самоконтроль у спілкуванні | | |
| 10 | Уміння педагогічного спілкування | | |
| 11 | Контроль стану мовлення | | |
| 12 | Тип поведінки в ситуації конфлікту | | |

В опитування взяли участь 15 студентів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура).

У колонці «Я–ідеальний» найважливішими якостями ідеального вчителя (оцінено 10 балами) здобувачі (10 осіб, що складає 66, 7 % від кількості опитаних) вважають здатність педагога до вольової саморегуляції, наявність сформованих ціннісних орієнтацій, професійну спрямованість особистості викладача, комунікативні та організаційні здібності. Це свідчить про розуміння студентами сутності і мети діяльності сучасного педагога.

Менш значимими студенти (12 осіб, що складає 80 % від кількості опитаних) вважають уміння педагога контролювати власне мовлення та вміння слухати (оцінено у 7 балів).

Твердження «Потреба у спілкуванні» як професійно важлива якість учителя оцінена усіма опитуваними в 2 бали.

Колонка «Я – реальний» свідчить про адекватність здобувачів у оцінці власної готовності до роботи вчителя. Так, переважна більшість (13 опитуваних) усвідомлює необхідність роботи над собою впродовж життя. Як недостатньо сформовані якості майбутнього вчителя студенти назвали власне невміння реагувати на ситуацію конфлікту та самоконтроль.

Отже, отримані психологічні портрети студентів ілюструють загалом задовільний стан сформованості основних якостей майбутнього вчителя

фізичної культури. При цьому здобувачі реально усвідомлюють потребу в самовдосконаленні, самоосвіті. Особливо важливими, на думку опитаних, є підвищення рівня самоконтролю та коригування поведінки в ситуації конфлікту.

Висновки до другого розділу

Отже, у процесі професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя освітнє середовище закладу освіти, в якому він формується як фахівець, його виховний потенціал відіграють надзвичайно важливу роль. Високий рівень виховного середовища, його потенціал засвоюється суб'єктами виховного процесу (викладачами й студентами) у процесі спілкування та діяльності.

Криворізький державний педагогічний університет сьогодні – центр інноваційної освітньої діяльності й методичних пошуків, науковий, культурний і національно-патріотичний осередок міста й регіону з підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців-педагогів для всіх ланок галузі освіти. Він має значний досвід роботи з підготовки вчителів фізичної культури, які вбачають ціль своєї професійної діяльності не лише у навчанні основам фізичної культури, але й у популяризації фізичної культури у суспільстві загалом.

З метою аналізу стану професійно-особистісного становлення студентів природничого факультету спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) нами було проведено психодіагностичний зріз серед здобувачів щодо готовності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності у закладах середньої освіти. Ми спиралися на методику психологічної діагностики професійно-педагогічних компетенцій студентів-магістрантів, запропоновану П. Самойленко та О. Білоусом (Методика дослідження мотивів вибору професії).

Нами було запропоновано анкету яка включала твердження, що характеризували мотиви вибору професії студентами. Здобувачам треба було за

п'ятибальною шкалою визначити мотиви, які вплинули та вибір фаху вчителя фізичної культури.

За результатами анкети можемо зробити висновок про загалом достатній рівень професійної мотивації студентів природничого факультету спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), що свідчить про психологічну готовність до майбутньої професійної діяльності, професійно-особистісного становлення, здатність до удосконалення психолого-педагогічних умінь і навичок, розуміння суспільної цінності обраної професії.

Для самодіагностування студентів-магістрів нами було обрано перелік найважливіших, у рамках нашої проблематики, психічних утворень, які свідчать про сформованість/несформованість професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя фізичної культури. Здобувачам вищої освіти було запропоновано оцінити рівень сформованості відповідних якостей за 10-ти бальною шкалою та за рубриками «Я»– ідеальний, «Я» – реальний.

Отримані психологічні портрети студентів проілюстрували загалом задовільний стан сформованості основних якостей майбутнього вчителя фізичної культури. При цьому здобувачі реально усвідомлюють потребу в самовдосконаленні, самоосвіті. Особливо важливими, на думку опитаних, є підвищення рівня самоконтролю та коригування поведінки в ситуації конфлікту.

РОЗДІЛ 3.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Психолого-педагогічні умови вдосконалення професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти

Становлення майбутнього вчителя в умовах педагогічного закладу вищої освіти базується на ряді обов'язкових умов.

На справедливую думку автора праці «Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки» В. Каплінського, «у процесі студіювання вищої педагогічної освіти має зростати не лише освітній і професійний рівень, а й сама людина як особистість, яка в сучасних умовах передусім має бути особистістю інноваційного типу, здатною до опанування та практичного використання новітніх технологій і методик навчання та виховання» [35].

Науковець перш за все, у процесі загальнопедагогічної підготовки майбутнього фахівця радить зважати на специфіку студентського віку, методологічно спиратися на особистісний орієнтир здобувача, що прагне стати професіоналом в обраній галузі [35].

Також важливою складовою професійної підготовки вчителя є, поряд із когнітивним розвитком, загальний психологічний тонус і адекватність особистісної регуляції [там само].

Із першого року навчання в педагогічному виші здобувачеві необхідно проектувати та реалізовувати «власний індивідуальний маршрут професійного становлення», що сприятиме набуттю професійно важливих якостей і наближенню до професійного стану [35].

Важливими також є зовнішні (соціально-педагогічні) та внутрішні (власна активність, самовдосконалення) чинники професійного становлення майбутнього вчителя [35].

Результатом такої діяльності, на думку науковців, стане високий рівень «формування загальнопедагогічної та фахової компетентності, педагогічної спрямованості, готовності до постійного професійного зростання, нарощування інтелектуального та духовного потенціалу, а відтак, присвоєння цінностей майбутньої професії, які виступають основою формування ціннісно-професійної позиції, що регулює процес вирішення професійних проблем» [там само].

В. Каплінський стверджує, що «якісні результати професійного розвитку залежать від якісного процесу його організації (якості вимог, що передбачають чітке визначення цілей, стандартів, норм, якості ресурсів (навчально-методичне забезпечення, кадровий потенціал) та якості технологій. Організуючи процес професійного розвитку у відповідь на очікування суспільства, необхідно прагнути до успіху, який є ключовим мотивуючим фактором на кожному його етапі. Тут надзвичайно важливими є прагнення студента до постійного особистісного і професійного самовдосконалення та його власні зусилля, а мотивуючими факторами – привабливість професійної кар'єри педагога, престижність її здобуття та перспективи викладання» [35].

У свою чергу, Н. Степанченко вважає, що «для того, щоб ефективно виконувати свої обов'язки під час навчання в університеті, майбутні викладачі повинні мати специфічні професійно-педагогічні уміння та установки. Основними з них є:

- визнання цінності інноваційного педагогічного мислення; визнання та всебічне розкриття особливостей творчих освітніх процесів;
- вільне оперування психолого-педагогічними категоріями та теоріями; презентація власних ідей та суджень;
- визнання та врахування конструктивної критики; нейтралізація неадекватних емоцій, таких як: страх, сумніви та вагання в кризових

ситуаціях; уникнення професійної деформації і емоційного вигорання тощо.

З цією метою майбутні вчителі фізичної культури повинні оволодіти:

- принципами, формами і методами організації інноваційного навчання;
- медико-біологічними, психолого-педагогічними та соціокультурними основами інноваційних технологій у галузі фізичного виховання, спорту та фізичного виховання учнівської молоді;
- впровадженням, змістом і особливостями застосування інноваційних технологій у галузі фізичного виховання» [92].

І. Мельник та О. Гончарук у праці «Етапи професійного становлення майбутнього педагога» висловлюють ряд порад, дотримання яких призведе до ефективного розвитку особистості фахівця. Дослідники зазначають: «із врахуванням сучасного акмеологічного підходу вважаємо доцільним майбутньому педагогу вибудувати програму свого професійного самовиховання з врахуванням наступних параметрів:

- динаміки професійного зростання;
- гальмівних умов та чинників;
- специфіки зміни мотивів особистісного розвитку та сприятливих чи гальмівних чинників;
- використання різноманітних методик для особистісно-професійного розвитку» [56, с. 100].

На думку М. Павлюка, «ключовими складовими особистості сучасного вчителя як інноваційної особистості є: мобільність світогляду, толерантність, світоглядно-гуманістична спрямованість. Остання визначається формування соціальної самоідентичності майбутнього вчителя, залучення його до системи цінностей, норм, відносин суспільства, формування певних соціальних якостей як складових професійного потенціалу» [68].

Ми погоджуємося з думкою науковців про те, що процес професійного становлення педагога не завершується з отриманням ним диплому про вищу

освіту, а триває протягом усієї його професійної діяльності. Цей процес є, по суті, нескінченним і суголосним розвиткові педагога як особистості [35].

Сучасні науковці розглядають поняття «професійний розвиток» і «професійне становлення» в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, розрізняючи їх та такими критеріями: у професійному розвитку переважають внутрішні чинники, а в професійному становленні – зовнішні [35].

В. Каплінський справедливо вказує на важливість кваліфікованої педагогічної підтримки та педагогічного супроводу з боку викладача як головного орієнтира професійного становлення провідника позитивних змін, здатного обирати та якісно застосовувати відповідні педагогічні технології, що сприятиме позитивному впливові зовнішніх чинників [там само].

Ознаками високого рівня професійного становлення майбутнього педагога науковець визначає такі: майбутній педагог має бути мотивованим, знати, уміти спілкуватись, організувати педагогічну діяльність, активно включатися в неї, забезпечувати її успішність і самовдосконалюватись [35].

На справедливу думку Н. Степанченко, діяльність вчителя фізичного виховання є «синтетичною, інтегративною за своєю природою, тому підготовка до неї потребує від студентів сформованості різноманітних знань і вмінь. Ставиться за мету не лише високий розвиток фізичної, технічної й тактичної підготовленості у базових видах спорту, опанування системою загальнопрофесійних і професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, а й усебічний і гармонійний розвиток особистості випускника, здатного до самостійної творчої діяльності, аналізу й синтезу знань з педагогічних (загальна педагогіка, теорія навчання, теорія виховання, педагогічні методи дослідження, педагогіка вищої школи, педагогіка спорту, педагогіка фізичного виховання, основи педагогічної майстерності, корекційна педагогіка та ін.), психологічних (загальна психологія, психологічні методи дослідження, вікова психологія, психологія фізичного виховання, психологія спорту, психологія спорту вищих досягнень, психологія управління, дефектологія та ін.), природничих (анатомія, фізіологія, кінезеологія, біохімія та ін.) наук і до діяльності в різних галузях

культурного, соціального та громадського життя. Професійна компетентність учителя – це сукупність: психолого-педагогічної підготовленості; сучасного стилю науково-педагогічного, творчого мислення; комплексу професійнопедагогічних, морально-вольових, загальнолюдських якостей; готовності до педагогічної самоосвіти тощо» [92].

На думку А. Чепелюк, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури базується на теоретичних засадах, практичних уміннях і навичках, важливих особистісних якостях, життєвому досвіді, які готують їх до виконання професійних обов'язків, забезпечують високий рівень самоорганізації.

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури включає три взаємопов'язані елементи:

- *професійний* – спрямований на підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до набуття професійних знань, виконання професійних функцій та оволодіння професійною діяльністю в межах особистісно-орієнтованої освітньої парадигми;

- *особистісний* – спрямований на підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійного самовизначення, професійної самореалізації та професійної самоактуалізації впродовж життя;

- *психологічний* – спрямований на формування її організаційно-методичних умов [102].

Ми погоджуємося з думкою В. Каплінського про те, що професійна підготовка майбутніх учителів в умовах педагогічного університету – це «динамічний процес, спрямований на формування готовності до педагогічної діяльності, результатом якого є досягнення інтегрованої цілісності сформованих особистісних і професійних якостей, що постає як оптимальний рівень загальнопедагогічної компетентності» [35].

Отже, спираючись на наявні педагогічні дослідження, ми визначили такі психолого-педагогічні умови покращення процесу становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти:

- створення сприятливого морально-психологічного клімату в академічній групі;
- розвиток готовності до здійснення рефлексії власної діяльності;
- реалізації широкого спектру інноваційних методів та технологій у процесі навчання;
- своєчасне, справедливе та об'єктивне оцінювання здобувачів освіти.

Розкриємо наведені вище психолого-педагогічні умови покращення процесу становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти більш детально.

1. Створення сприятливого морально-психологічного клімату в академічній групі.

Варто зазначити слушне зауваження науковиці О. Кузьмінської, що «у процесі спільної діяльності членам групи чи колективу необхідно підтримувати міжособистісні контакти. Здатність членів групи чи колективу до спільної продуктивної діяльності, що базується на оптимальному поєднанні їх, називають психологічною сумісністю. Для сприятливого психологічного мікроклімату характерні почуття групової згуртованості та товариськості, гарні взаємозв'язки між викладачами і студентами, справедливість оцінки діяльності студентів групи, а також розподіл винагороди. У загальних рисах можна сказати, що сприятливий психологічний клімат характеризується тим, що у взаємовідносинах членів колективу переважає почуття симпатії та відповідальності. Очевидно, при несприятливому психологічному кліматі виникають напружені відносини між членами колективу, різноманітні конфліктні ситуації тощо» [45].

Так, на думку С. Карплюк, «морально-психологічний клімат є стрижнем цілісного формування всебічно розвинутої особистості, від сформованості якого залежить, як саме і яким чином будуть вирішуватися колективом, взагалі, і кожним студентом, зокрема, професійно-педагогічні завдання» [30]

Окрім цього, автор наголошує на основних параметрах сприятливого соціально-психологічного клімату, як-от:

«1) тривалість (характеризується стійкістю професійно-психологічних мотивів, їх незмінністю протягом всього періоду професійної підготовки, хронологічною послідовністю);

2) реалістичність (постійне оцінювання особистістю уявлень про професію з точки зору реалізації очікувань від неї; здатність особистості диференціювати в уявленнях про майбутню професійну діяльність реальне і фантазію; реально оцінювати себе як особистість та свої професійні знання і можливості);

3) диференційованість (вміння виділяти з традиційної загальної психолого-педагогічної підготовки необхідну інформацію для вирішення тих чи інших педагогічних завдань);

4) комплексність (синтезований підхід до інтегральних утворень, який включає як весь арсенал нагромаджених знань: методологічних, методичних, технологічних, так і фахові, психологічні, педагогічні, які забезпечують ефективне вирішення освітніх, виховних та розвивальних завдань)».

5) активність (наполеглива робота в напрямку від надбаного до не досягнутого);

6) узгодженість (ступінь зв'язаності всіх мотивів активності студента);

7) динамічність (характерною ознакою є рух формування і розвитку від умовного початкового рівня (інтерес до психології) до умовної сформованості (професійної зрілості)» [там само].

Подамо приклад схематичного зображення впливу соціально-психологічного клімату на ефективність навчально-виховного процесу в цілому (за С. Карплюк) (див. рис. 3.1.)

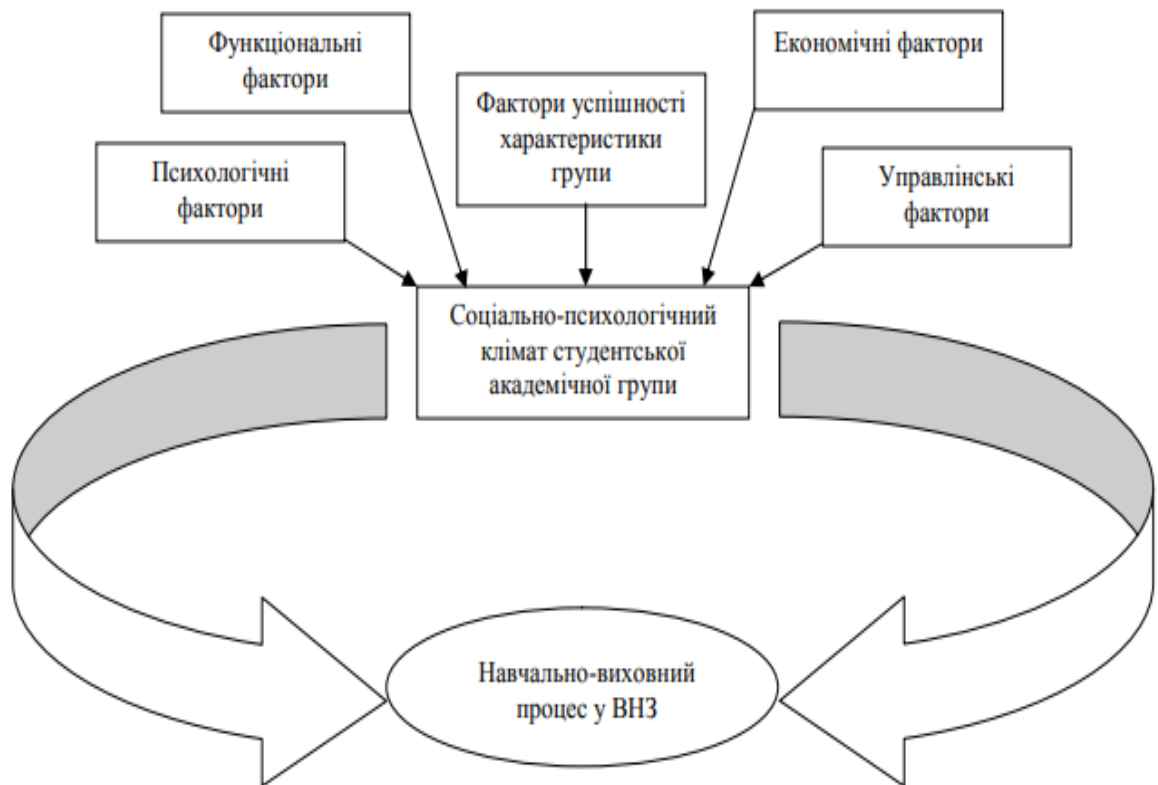


Рис. 3.1. Вплив соціально-психологічного клімату на ефективність навчально-виховного процесу в цілому

Аналізуючи академічну групу як об'єкт виховного впливу, слід зазначити, що модернізація в ній виховних процесів сучасного рівня під час лекційних, семінарських і практичних занять неможлива без створення сприятливого психологічного клімату групи.

Так, Л. Ю. Москальова наголошує, що «саме це виступає однією з провідних умов використання сучасних освітніх методик» [60, с. 68]. «Емпіричні дослідження підтвердили припущення науковця про вплив елементів і характеристик системи управління на психологічний клімат колективу академічної групи. А саме – за оцінкою ступеня сприятливості впливу системи управління на психологічний клімат можна визначити чотири його типи, які є у структурі вищого навчального закладу – незрілий, відстаючий, перспективний та зрілий» [там само, с. 92-93].

«Сприятливому (здоровому) соціально-психологічному клімату властива згуртованість здобувачів вищої освіти, взаємоповага та взаємопідтримка, критика й самокритика; колективні обговорення варіантів важливих рішень, що

приймаються; своєчасність та об'єктивність вирішення конфліктних ситуацій; гарні взаємозв'язки між викладачами і студентами, високий рівень підготовки студентів тощо. Несприятливий клімат у студентській групі характеризується пригніченим настроєм його учасників, пасивністю та інертністю, кожен вважає себе головним і має нетерпимість до думки інших. Успіхи чи невдачі одного залишають байдужими інших членів групи, а іноді викликають нездорову заздрість чи зловтіху. Група не здатна об'єднатися, виникають сварки, взаємні звинувачення, конфліктні ситуації. Таким чином, соціально-психологічний клімат студентської групи розуміється як сукупність усіх впливів членів групи один на одного, а також психологопедагогічних умов та чинників, які забезпечують задоволення соціальними потребами його членів»[74].

2. Розвиток готовності до здійснення рефлексії власної діяльності

На думку М. Марусинець, «прагнення фахівця зрозуміти сутність своєї професійної діяльності в умовах освітніх змін, її пріоритетні завдання й суспільно-рольову та функціональну значущість, визначити адекватні засоби їх ефективного використання здійснюється через розв'язання професійних завдань. Останні уможливають знаходження засобів саморозвитку, коригування своєї поведінки, діяльності, відносин у педагогічній взаємодії. Успішна реалізація їх багато в чому залежить від рефлексивності, тобто від позиції самогорефлексуючого. Уцьому сенсі рефлексивну позицію розглядають як властивість особистості, як здатність до осмислення власного професійного досвіду, бачення педагогом себе очима вихованців у різних ситуаціях тощо» [55].

Окрім цього, авторка зазначає, що «рефлексивна позиція у діяльності майбутнього вчителя має вияву ситуаціях з високим ступенем невизначеності, гнучкості у прийнятті рішень, прагненні до реалізації нововведень й інновацій, спрямованості на пошук нових, нестандартних засобів розв'язання професійних завдань, здатності до переосмислення свого професійного та особистісного досвіду. Адже кожна складова навчальної діяльності, яку організує вчитель, пов'язана з опрацюванням, обміном інформацією та прийняттям відповідних

рішень; необхідністю моделювати й прогнозувати діяльність за альтернативних рішень» [там само].

Водночас, О.Герасимова акцентує увагу на тому що «важливим завданням вищих педагогічних навчальних закладів є таке навчання і виховання студентів, яке дає змогу перевести особистісну позицію майбутніх педагогів із пасивного сприймання змісту професійної підготовки у позицію активного суб'єкта педагогічної діяльності»[10].

Також дослідниця відзначає, що «до виховного потенціалу рефлексивних умінь варто віднести такі її особливості:

- рефлексивні уміння як здатність людини до аналізу, осмислення і переосмислення своїх відносин із навколишнім світом, є необхідною складовою частиною особистісного розвитку;

- рефлексивні уміння дають змогу людині свідомо регулювати, контролювати свою поведінку та усвідомлювати її значення для інших людей;

- рефлексивні уміння сприяють цілісності та динамізму внутрішнього життя людини, а також справляють позитивний вплив на сферу міжособистісних взаємин.

Рефлексивні уміння передбачають усвідомлення своїх особистісних якостей у зв'язку зі специфікою фаху. Структуру рефлексивних умінь складають: самопізнання, самооцінка, самоаналіз, самоконтроль. Рефлексивні уміння майбутнього учителя як цілеспрямований, самостійний, мотивований процес осмислення і переосмислення свого «Я» у вимірах обраного фаху визначає суб'єктність майбутнього педагога та перспективи його становлення за період навчання у вищому педагогічному навчальному закладі»[там само].

Педагог, який вдало здійснює рефлексивну діяльність виявляється здатним до реалізації інновацій в педагогічній сфері. «Найбільш цінними його якостями виявляються такі:

- усвідомлення смислу і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи; – осмислена, зріла педагогічна позиція;

- уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати і оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, яка враховувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- здатність бачити індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей;
- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечити творення дітьми своїх результатів і, використовуючи інноваційні технології, стимулювати їх розвиток;
- володіння технологіями, формами і методами інноваційного навчання, яке передбачає уміння на основі особистого досвіду і мотивів вихованців бути співтворцем мети їх діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом і помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних форм рефлексії та самооцінки;
- здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та форми культурного самовираження вихованців;
- уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців;
- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів»[96].

3. Реалізація широкого спектру інноваційних методів та технологій у процесі навчання майбутніх учителів

За роки незалежності в Україні визначено нові орієнтири та фокуси розвитку освіти і, відповідно, розпочався сучасний модернізований процес її осучаснення з урахуванням потреб цифрового суспільства. Інтеграція України в Європейський освітній простір акцентує увагу на проблемі підготовки нової генерації вчителів, які добре володіють сучасними інноваційними технологіями навчання.

Так на думку Н. Рожкової, «у вищих закладах освіти перевага надається активним методам навчання, які спрямовані на формування у студентів самостійності, варіативності, креативності, критичності мислення. Найпотужнішим джерелом пізнавальної активності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників сьогодні є нові інноваційні технології. Інноваційні технології в освіті - це насамперед інформаційні й комунікаційні технології, нерозривно пов'язані із застосуванням комп'ютеризованого навчання. Основними питаннями у застосуванні інноваційних технологій є структура навчальних комп'ютерних програм, їх зміст і оптимальна організація Web-простору, іншими словами, способи впровадження ІКТ (інформаційно-комп'ютерних технологій) в систему освіти» [80].

Нам імпонує також пропозиція М.Кадемії щодо ефективних методів навчання майбутніх педагогів на шляху до їх професійно-особистісного становлення як фахівців.

Так, науковиця пропонує перш за все використання веб-квестів. «Навчання студентів у проектній діяльності Веб-квест в інтеграції з іншими педагогічними технологіями сприятиме активному процесу одержання знань, умінню знаходити необхідну інформацію, використовуючи різноманітні інформаційні джерела, запам'ятовувати, здійснювати, організовувати себе до роботи. В цьому Веб-квести сприяють підвищенню якості навчання у ВНЗ. Перевагою застосування Веб-квестів порівняно з традиційними завданнями є занурення майбутніх фахівців у природне інформаційне середовище, що забезпечує формування професійно-особистісних якостей студентів, їх мотиваційної, когнітивної та організаційної готовності до професійної самоосвіти, створення основи для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності та сприяє забезпеченню професійної мобільності фахівця, його готовності до інноваційної діяльності»[29].

Окрім цього, авторка зауважує, що «деякі вчені розглядають метод проектів, що відноситься до технології коучингу як педагогічної технології.

Коучинг «coaching» у перекладі з англійської мови – «тренерство», надихання, наставляння, а «coach» – тренер, інструктор. Важливим у коучингу є те, що викладач висуває проблему та спрямовує діяльність студентів на досягнення мети та результату, набуття власного досвіду в процесі самого навчання, впливає на атмосферу, емоційний стан кожного і групи в цілому. У разі використання коучингу роль педагога значно збагачується як у традиційному, так і в електронному навчанні. Коучинг – один із важливих напрямів підвищення якості навчального процесу у вищій школі, підготовки людини до життя, професійної підготовки та підтримки. Коучинг сприяє підвищенню мотивації навчання, пропонує технології, що спрямовані на розв’язання висунутої проблеми» [там само].

Окремо подамо слухну думку С. Романюка та О. Романюка, як-от: «Серед аудиторних занять, на нашу думку, продуктивними є лекції та семінарські заняття з елементами проблемного навчання: дискусії, евристичної бесіди з висуненням науково-дослідницьких гіпотез, «мозкового штурму», колективного обговорення. Вони формують у майбутнього педагога такі креативні професійні вміння: самостійно бачити та виокремлювати педагогічну проблему; висувати гіпотезу та знаходити шляхи її перевірки та методу розв’язання; бачити можливі шляхи практичного застосування результатів. Проблемне навчання викликає внутрішню зацікавленість студента, що стає ефективним чинником активізації освітнього процесу й результативності навчання. В арсеналі педагогічних інновацій відомі також ігрові форми та методи: рольова гра, ділова навчальна гра, ігрові вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації. Практичні та лабораторні заняття проводяться як навчально-педагогічні ігри, які проектують певні педагогічні ситуації, спрямовані на формування професійних компетентностей майбутніх учителів»[81].

4. Своєчасне, справедливе та об’єктивне оцінювання здобувачів освіти

«В рекомендаціях для покращення якості вищої освіти в Україні, які були запропоновані чеськими фахівцями (В. Дворжакова, І. Смірчка, М. Видлакова), запропоновані такі ознаки об’єктивного оцінювання:

- критерії й способи оцінювання та призначення балів завчасно викладаються у вільний доступ;
- спосіб оцінювання дає можливість студентам отримати фідбек, зворотній зв'язок;
- оцінювання консистентне чесне щодо всіх студентів і відповідно до чітко визначених процедур;
- існує формальна процедура оскарження рішень з боку студентів ВНЗ оцінює випадки розгляду скарг та апеляцій студентів» [79].

На думку В. Лозової, успішність кожного (учня, студента) «повинна бути оцінена з максимальною точністю й об'єктивністю», що означатиме: оцінка, з точки зору студента, є справедливою та переконливою. Водночас, діяльність викладача полягає у науково обґрунтованому змісті питань, завдань, вимог, неупередженому ставленні до студента, додержанні критеріїв оцінювання навчальних досягнень з конкретної навчальної дисципліни [50, с. 365].

Нам імпонує думка І. Макаренко, що «одним із важливих кроків, і, відночас, дієвим є реалізація демократичних принципів в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Заклади вищої освіти мають готувати студентство до розуміння основних засад побудови демократичного суспільства і участі в ньому як відповідальних громадян світу. Демократичне оцінювання апріорі має бути прозорим, співробітницьким і підзвітним. Воно вимагає активної участі всіх, хто залучений до організації і реалізації цього процесу. Зокрема, саме демократичне оцінювання носить функцію співробітництва в системі «викладач-студенти» через спільне прийняття рішень»[52].

Окрім цього науковиця зауважує, «відповідаючи на питання щодо шляхів практичного втілення демократичного оцінювання, можна запропонувати такі окремі альтернативи, як:

- 1) переосмислення власного стилю викладання, складання навчальних планів та реалізації практики оцінювання (наприклад, результати навчання мають обов'язково включати принаймні декілька питань, що торкаються

демократичного мислення, активної громадянської позиції тощо, і, водночас, чітко вказати на це студентам, пояснюючи в який спосіб вони можуть продемонструвати це у своїх оцінках);

2) переосмислення власної системи (плану) оцінювання (слід враховувати індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти, їх потреби та можливості. Окрім цього, оцінювання має бути справедливим, а також чутливим до певного життєвого досвіду студентів);

3) посилення впливу студентів на процес прийняття рішення щодо оцінювання (необхідно залучати студентство до обговорення результатів їх навчальних досягнень під час процесу оцінювання, допомагати їм у розумінні правил дотримання політики та термінів освітнього процесу, пов'язаних з оцінюванням);

4) виконання ролі провідника, фасилітатора для здобувачів вищої освіти (викладачу необхідно практикувати роль так званого каталізатора успіху студентів, а також ефективного організатора. Обов'язковою умовою є повага особистої думки здобувачів вищої освіти. Важливо також допомогати майбутнім фахівцям бачити та усвідомлювати цінність спільного навчання та успіху); 5) заохочення студентської активності і розширення їх можливостей у контексті оцінювання та за його межами (слід фокусуватися на створенні системи оцінювання, яка приносить задоволення здобувачам освіти. Допомогати студентам бути незалежними мислителями, які цінують і знають, як об'єднатися для здійснення колективних дій і прийняття рішень)» [там само].

Таким чином, враховуючи вищевказані психолого-педагогічні умови підвищення ефективності процесу професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців наступним етапом нашого дослідження буде розробка методичних рекомендацій оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

3.2. Методичний інструментарій оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури

Методика, на думку, С. Гончаренка, «безпосередньо прокладає міст від теорії до практики. Вона поєднує знання конкретної науки і психології людини, яка розвивається, зі своїми специфічними законами, виробляє методи і прийоми найбільш раціонального навчання» [13].

Головне завдання методики – вибрати з відповідної галузі знань доступні та потрібні студентам положення, які варто увести до навчальної дисципліни чи курсу, обґрунтувати необхідність їх вивчення, визначити засоби і методи навчання, що забезпечать їх ефективне засвоєння [92].

Цілісна сукупність методик підготовки фахівця, генеральна стратегія їх застосування, безперечно, мають відповідати обраним методологічним підходам, однак конкретні методичні прийоми є відносно незалежними від загальної концепції та методології, зокрема прийнятих принципів.

Основою методики формування педагогічної компетентності майбутніх учителів фізичного виховання є поетапна діяльність науково-педагогічних працівників, спрямована на:

- допомогу студентам у самопізнанні своїх здібностей до професійно-педагогічної роботи;
- оволодіння знаннями з педагогічної теорії; формування педагогічних умінь у процесі самостійного розв'язання педагогічних завдань; реалізацію здобутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності з метою одержання первинного досвіду роботи за вчительським фахом [92].

Однією з найважливіших складових методики навчання у закладах вищої освіти галузі фізичної культури і спорту є мотивація студентів та методичні засади, спрямовані на формування в них професійно важливих якостей, установок, ціннісних орієнтацій учителя.

Специфічною особливістю підготовки у закладі вищої педагогічної освіти учителів фізичної культури є те, що студенти в процесі навчання, окрім

загально-педагогічних методів, знайомляться зі спеціальними методами викладання фізичної культури, запропонованими їх викладачам.

Розглядаючи сутність моделі професійно-педагогічних здібностей вчителя фізичної культури, Н. Степанченко стверджує, що «вона являє собою усталений набір структурних і функціональних елементів, інтеграція яких в освітній процес визначає найбільший вплив на розвиток особистості, підвищує якість підготовки студентів» [92].

Структурні компоненти професійних здібностей вчителів фізичної культури (загальні психолого-педагогічні здібності, здібності до фізичної культури і спорту, соціально-педагогічні здібності, особистісні та особистісно-орієнтовані) формуються переважно в процесі вивчення різних аспектів фізичної культури, що передбачено навчальним планом.

Відповідно до обґрунтованих психолого-педагогічних умов, методика професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичної культури має включати мотиваційно-рефлексивну, змістову, технологічно-проектувальну, організаційно-операційну складові. Доцільно також зважати на наявність взаємозалежності і взаємозв'язку всіх елементів професійно-педагогічних здібностей.

Мотиваційно-рефлексивна складова передбачає формування у студентів свідомого ставлення до педагогіки як теоретичного підґрунтя майбутньої професійної діяльності та відповідальності за її результати. Майбутній учитель має бути готовим до постійного підвищення рівня освіченості, здатним до самоосвіти, роботи з актуальним науковим контентом.

Задля підвищення рівня мотиваційно-педагогічної та педагогічно-рефлексивної складової процесу підготовки фахівців у педагогічному закладі вищої освіти науковці радять застосовувати засоби психолого-педагогічного впливу та взаємодії типу «викладач– здобувач», що включають:

- відбір доречних у кожній конкретній ситуації психолого-педагогічних чинників впливу;
- проведення мотиваційних заходів;

- підвищення рівня професійної спрямованості освітньої діяльності;
- поглиблення змісту освітнього процесу в галузі фізичної культури [92].

Змістова складова передбачає врахування необхідності забезпечення усебічного розвитку студента та підготовки до професійної діяльності, відповідно до актуальних потреб суспільства щодо фізкультурно-оздоровчої сфери.

Підготовка здобувача вищої освіти за традицією часто розуміється як набуття ним певної бази знань, умінь і навичок під час опанування навчальних дисциплін. Але сучасність диктує нові вимоги: сьогодні ці знання, вміння і навички мають бути поєднані в цілісну систему, що базується на високій методологічній культурі майбутнього вчителя. Важливим є формування здатності студента до саморефлексії.

На думку сучасних учених, зміст навчання у закладі вищої освіти сьогодні має поєднати та взаємозв'язати нормативного та варіативного освітніх компонентів, що дозволить здобувачам виробити власну освітню траєкторію та контролювати змістове наповнення циклу професійної підготовки [92].

Такий підхід до змісту навчання у ЗВО сприятиме реалізації розвивального навчання, його міждисциплінарній, проєктно-творчій спрямованості, реалізації провідних концептів вищої освіти та розв'язанню актуальних проблем у галузі фізичної культури і спорту.

Технологічно-проектувальна складова методики підвищення ефективності підготовки вчителя фізичної культури пов'язана з розумінням навчання як певного технологічного процесу.

Конструювання навчального процесу як результат упровадження технологічно-проектувальної складової підготовки фахівців включає: аналіз рівня підготовленості, здібностей потенційних можливостей розвитку здобувачів; структурування навчальної інформації, системну організацію процесу навчання, обрання корекційних заходів за потреби, розробку критеріїв оцінювання навчальних результатів.

У процесі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури доцільно поєднувати традиційні методи і форми навчання (лекції, семінари, практичні заняття, бесіди тощо) та інтерактивні (бінарні лекції, тренінги, ділові й рольові ігри, інсценування, комплекси вправ тощо).

Організаційно-операційна складова гарантує ефективне функціонування освітнього процесу в навчальному закладі через управління діяльністю викладачів і здобувачів.

Метою науково-педагогічного колективу закладу вищої освіти є системне формування компетенцій, необхідних учителю фізичної культури для повноцінної професійної діяльності. До реалізації цієї мети, як правило, залучені адміністрація закладу, викладачі, які відповідають за організацію та управління освітнім процесом.

Важливим у цьому процесі є визначення стану розвитку інформаційних умінь здобувачів, рівня володіння ними педагогічними технологіями та культурою мовлення.

Методисти пропонують в цьому сенсі використовувати такі види практичних занять:

- заняття, метою яких є розкриття здобувачами власних здібностей, потреб, можливостей, здатності до педагогічної роботи;
- заняття, спрямовані на вивчення здобувачами сутності, закономірностей, можливостей реалізації педагогічної діяльності;
- заняття, метою яких є розвиток педагогічного потенціалу здобувачів у процесі вирішення завдань [92].

Особливу увагу, зважаючи на специфіку підготовки майбутнього вчителя фізичної культури варто приділяти висвітленню шляхів вирішення спроектованих психолого-педагогічних дослідницьких завдань, пов'язаних із фізкультурно-спортивною та педагогічною діяльністю.

Чинне місце в освітньому процесі, відповідно до сучасних вимог вищої школи, має бути приділене дослідницькій діяльності здобувачів. Це дасть змогу

студентові підвищити рівень пізнавальної активності та в подальшому планувати та керувати своїм професійним зростанням.

Сучасні науковці визначають такі провідні етапи підготовки вчителя фізичного виховання:

- інформаційний (передбачає засвоєння та постійне оновлення професійних знань, умінь і навичок;
- проблемний (творче застосування теоретичних знань на практиці);
- поведінковий (формує вміння приймати адекватні рішення та розробляти програму дій у конкретних ситуаціях);
- оцінно-рефлексивний (передбачає наявність вмінь обрання адекватного варіанту вирішення програми дій [там само]).

Отже, врахувавши наявні психолого-педагогічні напрацювання щодо методики професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичної культури, ми зважаємо на необхідність врахування її мотиваційно-рефлексивної, змістової, технологічно-проектувальної, організаційно-операційної складових та взаємозалежність та взаємозв'язок усіх елементів професійно-педагогічних здібностей.

Задля оптимізації процесу професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури ми пропонуємо ряд практичних рекомендацій: анкетування здобувачів вищої освіти та розробку вибіркового дисциплін, які були б затребувані в сучасному освітньому просторі. До питань анкети, які мають діагностувати рівень професійно-особистісного становлення майбутніх педагогів ми додали питання, пов'язані з їхніми потребами щодо глибшого розуміння спеціальних проблем формування фізичної культури здобувачів. У процесі розробки питань анкети та тематики вибіркового дисциплін ми спиралися: на досвід Криворізького державного педагогічного університету (зокрема, кафедри фізичної культури та методики її викладання), Національного університету біоресурсів і природокористування України (кафедри фізичного виховання) та власний досвід роботи тренера з греко-римської боротьби.

Анкета
для здобувачів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
Криворізького державного педагогічного університету
освітнього рівня «магістр»

1. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що у закладах вищої освіти України необхідно здійснювати підготовку майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в основній школі?

- а) погоджуюсь повністю;
- б) частково погоджуюсь;
- в) ні, не погоджуюсь;
- г) важко відповісти.

2. Чи задовольняє Вас зміст вищої фізкультурної освіти щодо Вашої підготовки до професійної діяльності в основній школі?

- а) так задовольняє;
- б) частково задовольняє;
- в) ні, не задовольняє;
- г) важко відповісти.

3. Наскільки Вас задовольняє наявна науково-методична література для підготовки до професійної діяльності в основній школі?

- а) повністю задовольняє;
- б) частково задовольняє;
- в) не задовольняє;
- г) важко відповісти.

4. Що заважає Вам підвищувати власну компетентність із питань професійно-особистісного становлення в загальноосвітньому навчальному закладі?

- а) вважаю це питання неактуальним;
- б) відсутній інтерес;
- в) немає потреби;
- г) відсутня необхідна література;
- д) обмаль вільного часу;

е) важко відповісти.

5. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що для професійної діяльності вчителя фізичної культури необхідно орієнтуватися в сукупності прийомів і методів організації навчально-виховного процесу, безпечного для здоров'я учнів і вчителів?

а) погоджуюсь повністю;

б) погоджуюсь частково;

в) ні, не погоджуюсь;

г) важко відповісти.

6. Чи знайомі Ви з проблемами, які заважають упроваджувати фізкультурно-оздоровчу педагогіку в роботу з учнями основної школи?

а) знайомий повністю;

б) знайомий частково;

в) ні, не знайомий.

7. Як Ви оцінюєте свої знання з питань упровадження фізкультурно-оздоровчої педагогіки в основній школі?

а) повністю володію;

б) частково володію;

в) ні, не володію;

г) важко відповісти.

8. Чи володієте Ви знаннями нормативно-правових документів, що регламентують умови фізкультурно-оздоровчого середовища загальноосвітнього закладу?

а) повністю володію;

б) частково володію;

в) не володію;

г) важко відповісти.

9. Наскільки Ви володієте вміннями та навичками організації фізкультурно-оздоровчого навчально-виховного середовища в основній школі?

а) повністю володію;

б) частково володію;

в) не володію

г) важко відповісти.

10. Наскільки Ви вважаєте себе обізнаним із фізкультурно-оздоровлювальними, еколого-гігієнічними, психо-валеологічними, медико-валеологічними, оздоровчо-розвивальними та іншими здоров'язберезувальними методиками, застосування яких дозволяє формувати повноцінне освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу?

а) повністю обізнаний;

б) частково обізнаний;

в) не обізнаний;

г) важко відповісти.

11. Наскільки Ви володієте знаннями про зміст фізкультурно-оздоровчих технологій, що застосовують у загальноосвітньому початковому закладі?

а) повністю володію;

б) частково володію;

в) не володію;

г) важко відповісти.

12. Чи володієте Ви спеціальною термінологією, необхідною для впровадження з оздоровчо-розвивальних технологій в основній школі?

а) так володію;

б) частково володію;

в) ні, не володію;

г) важко відповісти.

13. Чи поділяєте Ви думку про те, що роль керівника фізкультурно-оздоровчою, спортивно-масовою й оздоровчо-розвивальною роботою в загальноосвітньому закладі повинен виконувати вчитель фізичної культури?

а) поділяю повністю;

б) поділяю частково;

в) ні, не поділяю;

г) важко відповісти.

14. Наскільки Ви володієте знаннями про професійні функції сучасного вчителя фізичної культури?

- а) повністю володію;
- б) частково володію;
- в) ні, не володію;
- г) важко відповісти.

15. Наскільки Ви володієте знаннями про біологічну потребу дітей шкільного віку в рухах?

- а) повністю володію;
- б) частково володію;
- в) не володію;
- г) важко відповісти.

16. Чи володієте Ви знаннями про динаміку розумової працездатності учнів основної школи під час загальноосвітніх уроків та впродовж навчального дня школи?

- а) повністю володію;
- б) частково володію;
- в) не володію;
- г) важко відповісти.

17. Чи володієте Ви методиками, які дозволили б забезпечити активний відпочинок та зменшити ступінь утоми під час загальноосвітніх уроків в основній школі?

- а) повністю володію;
- б) частково володію;
- в) не володію;
- г) важко відповісти.

18. Чи поділяєте Ви думку про значну роль моторики для нормального розвитку форм і функцій організму дітей шкільного віку?

- а) так поділяю;
- б) частково поділяю;

в) ні, не поділяю;

г) важко відповісти.

19. Наскільки Ви оцінюєте власну обізнаність у питанні про оздоровчі режими роботи на уроці фізичної культури з учнями основної школи?

а) повністю обізнаний;

б) частково обізнаний;

в) не обізнаний;

г) важко відповісти.

20. Чи володієте Ви знаннями про норми рухової активності учнів основної школи?

а) так володію;

б) частково володію;

в) ні, не володію;

г) важко відповісти.

21. Наскільки Ви володієте необхідними вміннями планувати та обліковувати фізкультурно-оздоровчу роботу з учнями основної школи?

а) повністю володію;

б) частково володію;

в) не володію;

г) важко відповісти.

22. Наскільки Ви володієте необхідними вміннями управляти фізкультурно-оздоровчою роботою з учнями основної школи?

а) повністю володію;

б) частково володію;

в) не володію;

г) важко відповісти.

23. Чи вистачає Вам знань, умінь та навичок для раціонального дозування фізичного навантаження та поєднання його з відпочинком на уроках фізичної культури та в процесі позакласної роботи з фізичного виховання для отримання найбільшого оздоровчого ефекту від занять фізичними вправами?

- а) повністю вистачає;
- б) вистачає частково;
- в) не вистачає;
- г) важко відповісти.

24. Чи володієте Ви навичками оцінювання впливу чинників шкільної гіподинамії на організм дітей молодшого шкільного віку?

- а) повністю володію;
- б) частково володію;
- в) ні, не володію;
- г) важко відповісти.

25. Чи удосконалювали Ви власні вміння та навички оздоровчо-розвивальної діяльності під час проходження педагогічної практики в основній школі?

- а) так, удосконалювали;
- б) частково удосконалювали;
- в) ні, не удосконалювали;
- г) важко відповісти.

26. Чи спроможні Ви застосовувати дані вікової фізіології про вікові періоди розвитку організму школярів для реалізації оздоровчо-розвивальної діяльності в основній школі?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні;
- г) важко відповісти.

27. Чи підготовлені Ви до різних форм роботи з батьками для підвищення ефективності оздоровчо-розвивальної діяльності з учнями основної школи?

- а) повністю підготовлений;
- б) частково підготовлений;
- в) ні, не підготовлений;
- г) важко відповісти.

28. Наскільки Ви підготовлені до таких видів фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями основної школи: «Гімнастика до занять» ; «Фізкультурні хвилини під час уроків» ; «Години фізичної культури під час продовженого дня»; «Ігри на перервах» ; «Ігри та розваги під час прогулянок»?

- а) повністю підготовлений;
- б) частково підготовлений;
- в) ні, не підготовлений;
- г) важко відповісти.

29. Наскільки Ви вважаєте себе підготовленим до розробки програм фізкультурно-оздоровчих занять для учнів основної школи, в основі яких різна спрямованість фізичного навантаження (аеробна спрямованість, силова спрямованість, стретчинг)?

- а) повністю підготовлений;
- б) частково підготовлений;
- в) ні, не підготовлений;
- г) важко відповісти.

30. Наскільки Ви вважаєте себе підготовленим до проведення фізкультурно-оздоровчих занять, в основу яких покладено різні види рухової діяльності (оздоровчий біг, оздоровче плавання, вело-, бодібілдинг, шейпінг, стретчинг)?

- а) повністю підготовлений;
- б) частково підготовлений;
- в) ні, не підготовлений;
- г) важко відповісти.

Опрацювавши пропозиції здобувачів, ми дійшли висновку, що сьогодні значно розширився діапазон потреб здобувача освіти у знаннях, уміннях та навичках вчителя фізичної культури. Він має бути обізнаним із широким спектром інформації щодо методології та технологій організації освітнього процесу.

Результати опрацювання анкети дозволили нам розробити тематику актуальних для сучасного здобувача вибіркового дисциплін, вивчення яких

сприятиме оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури: традиції фізичної культури в Україні; адаптація та функціональні резерви людини; основи фізичної реабілітації; сучасні інформаційні технології у сфері фізичного виховання; сучасні фітнес-технології; методика фізичного виховання різних груп населення; оздоровчий фітнес; методика навчання греко-римській боротьбі; музично-ритмічне виховання; рекреаційні ігри; спортивна метрологія; етика спілкування тренера; основи персонального тренінгу; спортивна медицина; основи фізичної реабілітації; методика суддівства в обраному виді спорту.

У поєднанні з нормативними компонентами освітньо-професійної програми ці вибіркові дисципліни не лише значно розширюють індивідуальну освітню траєкторію здобувачів, але й готують конкурентоспроможного, фахівця, що відповідає сучасним суспільним запитам.

Висновки до третього розділу

Таким чином, становлення майбутнього вчителя в умовах педагогічного закладу вищої освіти базується на ряді обов'язкових психолого-педагогічних умов.

Дійшли висновку, що під час навчання в закладі вищої педагогічної освіти здобувач має не лише здобути високий професійний рівень, а й удосконалитися як особистість, що прагне до інноваційного типу діяльності, здатна до засвоєння та застосування сучасних технологій та методик навчання і виховання.

Студентський вік є найкращим періодом для реалізації названих завдань, оскільки саме в цей період людина викристалізовує власні особистісні орієнтири, шліфує професійні вміння.

Спираючись на наявні педагогічні дослідження, ми визначили такі психолого-педагогічні умови вдосконалення процесу становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти:

- створення сприятливого морально-психологічного клімату в академічній групі;
- розвиток готовності до здійснення рефлексії власної діяльності;
- реалізації широкого спектру інноваційних методів та технологій у процесі навчання;
- своєчасне, справедливе та об'єктивне оцінювання здобувачів освіти.

Задля оптимізації процесу професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури нами запропоновано ряд практичних рекомендацій: проведення анкетування здобувачів вищої освіти та розробку вибірових дисциплін, які були б затребувані в сучасному освітньому просторі. До питань анкети, які мають діагностувати рівень професійно-особистісного становлення майбутніх педагогів ми додали питання, пов'язані з їхніми потребами щодо глибшого розуміння спеціальних проблем формування фізичної культури здобувачів. У процесі розробки питань анкети та тематики вибірових дисциплін ми спиралися: на досвід Криворізького державного педагогічного університету (зокрема, кафедри фізичної культури та методики її викладання), Національного університету біоресурсів і природокористування України (кафедри фізичного виховання) та власний досвід роботи тренера з греко-римської боротьби.

Результати опрацювання анкети дозволили нам розробити тематику актуальних для сучасного здобувача вибірових дисциплін, вивчення яких сприятиме оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури: традиції фізичної культури в Україні; адаптація та функціональні резерви людини; основи фізичної реабілітації; сучасні інформаційні технології у сфері фізичного виховання; сучасні фітнес-технології; методика фізичного виховання різних груп населення; оздоровчий фітнес; методика навчання греко-римській

боротьбі; музично-ритмічне виховання; рекреаційні ігри; спортивна метрологія; етика спілкування тренера; основи персонального тренінгу; спортивна медицина; основи фізичної реабілітації; методика суддівства в обраному виді спорту.

У поєднанні з нормативними компонентами освітньо-професійної програми ці вибіркові дисципліни не лише значно розширюють індивідуальну освітню траєкторію здобувачів, але й відповідають сучасним суспільним запитам.

ВИСНОВКИ

1. Результати аналізу наукової літератури дають нам підставити узагальнити, що професійно-особистісне становлення майбутніх учителів у процесі університетської освіти включає формування у здобувачів власного позитивного ставлення до навчально-професійної діяльності; розвиток мотивації та готовності до впровадження творчої самореалізації та інновацій у професії; формування професійно-педагогічних компетентностей; розвиток особистісних якостей, важливих для педагогічної професії тощо.

На основі узагальнення та синтезу поглядів науковців, професійно-особистісний розвиток майбутніх учителів можна розуміти як цілісний та послідовний процес поетапного оволодіння педагогічною професією, який пов'язаний із розвитком професійної та особистісної сфери, під час якого формуються професійно важливі особистісні характеристики загальнопедагогічна компетентність, педагогічна компетентність та професійна компетентність здобувача, відбуваються якісні зміни у формуванні комунікативної культури. Успішність чи неуспішність процесу професійного становлення залежить від ступеня сформованості цінностей майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Дійшли висновку, що професійно-особистісний розвиток майбутніх учителів включає: професійну компетентність, професійно-важливі особистісні якості та формування професійної особистості вчителя.

2. Встановлено, що ефективними засобами реалізації процесу професійно-особистісного розвитку майбутніх учителів, на думку науковців, є педагогічна та практична діяльність, спрямована на особистісну активізацію студентів, професійну мотивацію, концентрацію на професійно-педагогічній діяльності та формування активного інтересу до неї.

Акцентовано увагу, що у процесі навчання у педагогічному закладі вищої освіти майбутній вчитель фізичної культури:

- у психологічному аспекті має сформувати здатність до рефлексії власної діяльності, постійно прагнути до самореалізації, емоційної гнучкості;
- у педагогічному аспекті – сформувати високий рівень педагогічних знань, достатній рівень розвитку педагогічних умінь, основ майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності.

Отже, в процесі професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя освітнє середовище закладу освіти, в якому він формується як фахівець, його виховний потенціал відіграють надзвичайно важливу роль. Високий рівень виховного середовища, його потенціал засвоюється суб'єктами виховного процесу (викладачами й студентами) у процесі спілкування та діяльності.

3. Встановлено, що Криворізький державний педагогічний університет сьогодні є центром інноваційної освітньої діяльності й методичних пошуків. Окрім цього, це науковий, культурний і національно-патріотичний осередок міста й регіону з підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців-педагогів для всіх ланок галузі освіти. Він має значний досвід роботи з підготовки вчителів фізичної культури, які вбачають ціль своєї професійної діяльності не лише у навчанні основам фізичної культури, але й у популяризації фізичної культури у суспільстві загалом.

З метою аналізу стану професійно-особистісного становлення студентів природничого факультету спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) нами було проведено психодіагностичний зріз серед здобувачів щодо готовності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності у закладах середньої освіти. Ми спиралися на методику психологічної діагностики професійно-педагогічних компетенцій студентів-магістрантів, запропоновану П. Самойленко та О. Білоусом (методика дослідження мотивів вибору професії).

Нами було запропоновано анкету яка включала твердження, що характеризували мотиви вибору професії студентами. Здобувачам треба було за

п'ятибальною шкалою визначити мотиви, які вплинули та вибір фаху вчителя фізичної культури.

За результатами анкети дійшли висновку про загалом достатній рівень професійної мотивації студентів природничого факультету спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), що свідчить про психологічну готовність до майбутньої професійної діяльності, професійно-особистісного становлення, здатність до удосконалення психолого-педагогічних умінь і навичок, розуміння суспільної цінності обраної професії. Цінності, установки, очікування, потреби здобувачів суголосні запитам сучасного суспільства. Ці здобувачі усвідомлюють власну відповідальність і готові до роботи над собою впродовж життя.

Для самодіагностування студентів-магістрів нами було обрано перелік найважливіших у рамках нашої проблематики, психічних утворень, які свідчать про сформованість/несформованість професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя фізичної культури. Здобувачам вищої освіти було запропоновано оцінити рівень сформованості відповідних якостей за 10-ти бальною шкалою та за рубриками «Я» – ідеальний, «Я» – реальний.

Отримані психологічні портрети студентів ілюструють загалом задовільний стан сформованості основних якостей майбутнього вчителя фізичної культури. При цьому здобувачі реально усвідомлюють потребу в самовдосконаленні, самоосвіті. Особливо важливими, на думку опитаних, є підвищення рівня самоконтролю та коригування поведінки в ситуації конфлікту.

4. Визначено, що професійно-особистісне становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічного закладу вищої освіти базується на ряді психолого-педагогічних обов'язкових умов, як-от:

- створення сприятливого морально-психологічного клімату в академічній групі;
- розвиток готовності до здійснення рефлексії власної діяльності;

- реалізації широкого спектру інноваційних методів та технологій у процесі навчання;
- своєчасне, справедливе та об'єктивне оцінювання здобувачів освіти тощо.

Дійшли висновку, що під час навчання в закладі вищої педагогічної освіти здобувач має не лише здобути високий професійний рівень, а й удосконалитися як особистість, що прагне до інноваційного типу діяльності, здатна до засвоєння та застосування сучасних технологій та методик навчання і виховання.

5. Задля оптимізації процесу професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури розроблено ряд методичних рекомендацій: анкетування здобувачів вищої освіти та розробку вибіркового дисциплін, які були б затребувані в сучасному освітньому просторі. До питань анкети, які мають діагностувати рівень професійно-особистісного становлення майбутніх педагогів ми додали питання, пов'язані з їхніми потребами щодо глибшого розуміння спеціальних проблем формування фізичної культури здобувачів. У процесі розробки питань анкети та тематики вибіркового дисциплін ми спиралися: на досвід Криворізького державного педагогічного університету (зокрема, кафедри фізичної культури та методики її викладання), Національного університету біоресурсів і природокористування України (кафедри фізичного виховання) та власний досвід роботи тренера з греко-римської боротьби.

Результати обробки анкети дозволили нам розробити тематику актуальних для сучасного здобувача вибіркового дисциплін, вивчення яких сприятиме оптимізації процесу професійно-особистісного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури, а саме:

1. Традиції фізичної культури в Україні
2. Адаптація та функціональні резерви людини
3. Основи фізичної реабілітації
4. Сучасні інформаційні технології у сфері фізичного виховання

5. Сучасні фітнес-технології
6. Методика фізичного виховання різних груп населення
7. Оздоровчий фітнес
8. Методика навчання греко-римській боротьбі
9. Музично-ритмічне виховання
10. Рекреаційні ігри
11. Спортивна метрологія
12. Основи персонального тренінгу
13. Спортивна медицина
14. Основи фізичної реабілітації
15. Методика суддівства в обраному виді спорту.

У поєднанні з нормативними компонентами освітньо-професійної програми ці вибіркові дисципліни не лише значно розширюють індивідуальну освітню траєкторію здобувачів, але й відповідають сучасним суспільним запитам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова О. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: монографія. Вінниця, 2014. 416 с. URL : [МАЙhttps://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/1150/1/](https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/1150/1/)
2. Ареф'єва Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах сучасної парадигми освіти. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. 2011. Вип. 10. С. 19-23.
3. Бермудес Д. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2016. Вип. 137. С. 200-203.
4. Бешевець Н. Г. Основні напрямки модернізації магістерської підготовки в навчальних закладах фізкультурного профілю. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2007. № 2. С. 17-20.
5. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. Київ: ІЗМН, 1996. 232 с.
6. Віндюк А. В., Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів уміння самостійно виконувати фізичні вправи. *Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ, 2013. № 2. С. 20-26.
7. Волкова Н. Педагогіка: навчальний посібник. Київ : «Академвидав», 2007. 616 с.
8. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... ступеня канд. пед. наук: 13.00.07. Херсон, 2006. 225 с.
9. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 384 с.

10. Герасимова О.І. Рефлексивні уміння як форма теоретичної діяльності майбутнього вчителя, спрямованої на самопізнання. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33687016.pdf>
11. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка та психологія*. 2009. № 2 (63). С. 51- 60.
12. Горащук В. П. Теоретичні та методичні засади формування культури здоров'я школярів : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Харків, 2004. 37 с.
13. Гончаренко С., Кушнір В. Педагогічний процес з погляду «філософії XXI століття». *Шлях освіти*. 2005. № 1. С. 2–7. 27.
14. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
15. Гуров А.О. Щодо проблеми професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури у системі вищої педагогічної освіти. *Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах : збірник науково-методичних праць*. Кривий Ріг : КДПУ. 2023. Вип. 9. С. 109-110.
16. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Луцьк, 2000. 19 с.
17. Данилова Г.С. (2006) Педагогічний професіоналізм у контексті акмеології. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія і практика: зб. наук. праць*. К.:КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, №5. с. 74-80.
18. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). *Освіта*. 1993. № 44-46. С. 1-13.
19. Дубасенюк О. А. Методологічні основи професійної виховної діяльності педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць*. Київ, 2001. Ч.1. С. 130–134.
20. *Енциклопедія освіти* / голов. ред. В. Г. Кремень; підгот.: Н. М. Авшанюк та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.

21. Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: зб. наук. праць. Рівне: Волинські обереги, 2002. Вип. 3. С. 170-175.
22. Закон України від 01.07.2014 №1556-VII «Про вищу освіту». URL : https://urst.com.ua/download_act/pro_vyshchu_osvitu
23. Закон України «Про повну загальну середню освіту: URL : <https://osv-osvita.gov.ua/zakon-ukraini-pro-povnu-zagalnu-serednju-osvitu-10-14-11-16-04-2020/>
24. Закон України «Про освіту»: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
25. Зеєр Э. Ф. Криза професійного становлення особистості. Психологічний журнал. 1997. Т. 18. № 6. С. 35–44.
26. Зичков А.К. Професійне становлення майбутніх учителів початкових класів у процесі формування стилю виховної діяльності. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/3171/2860/>
27. Зязюн Л. І. Гуманістична парадигма освіти і виховання. Вища школа України. 2002. № 3. С. 111-113.
28. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: підручник. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
29. Кадемія М.Ю. Інноваційні технології навчання у підготовці майбутніх учителів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_1_37
30. Карплюк С.О. Формування сприятливого соціально-психологічного клімату в студентській академічній групі педагогічного ВНЗ. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/5632/1/5.pdf>
31. Калуська Л. В. Бережемо здоров'я змалку. Харків: Ранок – НТ, 2007. 96 с.
32. Кічук Н. В. Творча особистість вчителя: Педагогічні засади формування. Одеса : «Прінт Майстер», 1999. 87 с.

33. Каплінський В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки. *Українська полоністика*. Випуск 16. Педагогічні дослідження. URL : <http://polonistyka.zu.edu.ua/article/view/190357>
34. Каплінський В. В. Загальнопедагогічна компетентність учителя: особливості, складники, шляхи формування: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 154 с.
35. Каплінський В. В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: теорія і практика: монографія. Вінниця: «Твори», 2018. 492 с.
36. Каплінський В. В., Хорунжевський Л. Є. Специфіка комунікативних умінь як інструменту виховного впливу. Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія. 2011. Вип. 34. С. 64-68.
37. Концепція розвитку педагогічної освіти. Проект (13 березня 2018 р.). – Міністерство освіти і науки України, 2018. 21с.
38. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ, ДП «Інформ-аналіт. Агенство». 2012. 200 с.
39. Корольчук М.С., Криворучко П.П. (2004) Історія психології: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Ельга, НікаЦентр, 248 с.
40. Стратегія розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення / О. Г. Кучерявий; за наук. ред. член-кор. НАПН України Л. Б. Лук'янової; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ : ТОВ «ДКС-Центр», 2016. 43 с.
41. Княжева І. Професійне становлення майбутніх педагогів в умовах університетської освіти. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 1 (68), лютий 2 0 2 0 . С. 110-114. URL : <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-68-2020-21.pdf>
42. Коцур Н. Формування здоров'язберезувального простору в загальноосвітніх навчальних закладах. Рідна школа. 2012. № 11. С. 60–65.

43. Кругляк О. Я., Кругляк Н. П. Від гри до здоров'я нації. Рухливі та українські народні ігри, естафети на уроках фізичної культури: метод. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2000. 80 с.
44. Кузь В. Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології. Педагогіка і психологія. 2011. № 2 (71). С. 12-18.
45. Кузьмінська О. Соціально-психологічний клімат у студентській академічній групі як чинник задоволеності життям. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/177/Olga%20Kuzminska_The%20Socio-Psychological%20Atmosphere.pdf?sequence=1
46. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
47. Кузьмінський А. І. Стан і шляхи збереження і поліпшення здоров'я студентів. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». Черкаси. Вип. 15. 2016. 49 с.
48. Кукса В. О. До еволюції визначення поняття «здоров'я». URL : <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/4e1d0bbf9d4abcab8a8788d77cd7e113.pdf>
49. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 495 с.
50. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник. Харків: «ОВС», 2002. 400 с.
51. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. Виховання здорової дитини в сучасній сім'ї. Сім'я – берегиня здоров'я дитини: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 228 с.
52. Макаренко І.Є. Значення демократизації оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у формуванні їх громадянських цінностей. *Педагогічне Криворіжжя*. №9. 2023. С. 18 -19.
53. Максименко С. Професійне становлення молодого вчителя. Ужгород: Закарпаття, 1998. 105 с.

54. Маріонда І., Сивохоп Е., Тулайдан В. Теоретичні аспекти адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. *Молодь і ринок*, № 2 (200), 2022. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/41015>
55. Марусинець М.М. Розвиток рефлексивної позиції майбутнього вчителя початкової школи в умовах освітніх змін. URL: <https://education-journal.org/index.php/journal/article/download/157/154>
56. Мельник І. М., Гончарук О. В. Етапи професійного становлення майбутнього педагога. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія Педагогічні науки. № 24 (237), 2012. С. 100-103.
57. Микитюк Г. Ю. Взаємини викладачів і студентів як чинник становлення особистості майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 19.00.07. Київ, 2003. 20 с.
58. Міненко А. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя початкової школи в системі фахової підготовки. URL : <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/>
59. Мороз О. Г., Сластьонін В. О. Підготовка майбутнього вчителя : зміст та організація : навч. посіб. Київ : Либідь, 1992. 96 с.
60. Москальова Л. Ю. Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти. Мелітополь : Вид. будинок ММД, 2009. 463 с
61. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/42/2016_71
62. Наказ президента України “Про Національну доктрину розвитку освіти”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
63. Олефір Г. В. Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 1. С. 20-26.
64. Омельченко С., Каліберда Л. Здоров’язбережувальна педагогіка: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Рідна школа*. 2012. № 7. С. 25-28.

65. Онищенко Н. Технологічний підхід у системі підготовки майбутніх учителів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 4 (Ч. 2), 2011. С. 105-111.
66. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: монографія / Акімова О. В. , Галузик В. М. [та ін.] Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД» 2014. 416 с.
67. Орлов В. Професійне становлення особистості педагога у вимірах класичної методології. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Сер.: *Професійна педагогіка*. 2014. № 8. С. 103-111.
68. Павлюк М. М. Особливості професійного становлення педагога в умовах суспільних змін. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/47226161.pdf>
69. Павлюк Є. О. Теоретичні і методичні засади професійного становлення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки: дисерт...д-ра пед.наук: 13.00 Хмельницький. 2017. 630 с.
70. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2007. 495 с.
71. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
72. Педагогічні технології у безперервній професійній освіті : монографія. за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВПОЛ, 2001. 504 с.
73. Пеньковець Д. В. Теоретичні аспекти формування професійних якостей у майбутніх учителів фізичної культури. Зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту. Умань, 2013. Ч. 3. С. 209-214.
74. Пляка Л.В., Сабатовська-Фролкіна І.С. Особливості формування соціально-психологічного клімату в студентському колективі. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/25924/1/1.pdf>
75. Професійне становлення особистості майбутнього вчителя: монографія / Акімова О. В., Галузяк В. М. та ін. Вінниця : «Твори», 2018. 340 с.
76. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ : «А.С.К.», 2003. 240 с.
77. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65 – 69.

78. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою. URL : <https://www.psyh.kiev.ua/>
79. Рекомендації для покращення якості вищої освіти в Україні. – Ел. ресурс. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/>
80. Рожкова Н. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як інноваційного методу в навчанні іноземних мов. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099886.pdf>
81. Романюк С.З., Романюк О.В. Інноваційні технології у професійній підготовці сучасного вчителя: вітчизняний та зарубіжний досвід. Молодий вчитель. № 7. 2019. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/7.1/14.pdf>
82. Савченко О. Я. Ціннісні орієнтації шкільної освіти. *Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи: Зб. наук. пр. за матеріалами методологічного семінару*, 22 листопада 2000 р. Вип. 3. Київ : Знання, 2000. С.23-27.
83. Савченко О. Я. Здоров'я дітей – пріоритет реформування шкільної освіти. Шкільний світ. 2000. № 22. С. 3-7.
84. Самойленко П. В. Засоби діагностики якості психолого-педагогічної підготовки магістрів природничих наук (хімія) у педагогічному університеті: навчальний посібник / П. В. Самойленко, О. В. Білоус. Київ: Видавничий дім «Слово», 2012. 266 с.
85. Свириденко С. О. Формування в учнів умінь і навичок здорового способу життя. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. С. 153-158.
86. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
87. Сисоєва С. О. Створення сприятливих умов для педагогічної творчості вчителів. Соціальна педагогіка і адаптивність особистості. Суми, 1994. С. 206 - 215.

88. Сисоєва С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя. Педагогіка і психологія. 2005. № 4. С. 60 – 66.
89. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.
90. Столярчук О. А. Динаміка професійного становлення студентів. URL : https://www.researchgate.net/publication/326349256_DINAMIKA_PROFESIINO_GO_STANOVLENNIA_STUDENTIV
91. Стратегія розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення / О. Г. Кучерявий; за наук. ред. член-кор. НАПН України Л. Б. Лук'янової; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ : ТОВ «ДКС-Центр», 2016. 43 с.
92. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах. URL : https://www.vspu.edu.ua/science/dis/des_11_3.pdf
93. Сущенко Л. П. До питання про теоретичні засади професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 3. С. 61-70.
94. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. 442 с.
95. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 45 с.
96. Тексти (конспект) лекцій з дисципліни «Педагогічна майстерність» для магістрів спеціальностей ФЕУ всіх форм навчання / Укл. І.М.Бондаревич. Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. 78 с.
97. Тертична К. Становлення особистості майбутнього педагога як проблема сучасної психології. URL : <https://www.psyh.kiev.ua/>

98. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2015. 20 с.
99. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
100. Турчак А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до роботи з попередження шкідливих звичок у учнів. Наукові записки Серія: Педагогічна наука. Вип. 106. С. 162–169.
101. Указ Президента України Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація". URL : <https://tavr.osv.org.ua/ruhova-aktivnist-10-07-23-17-06-2020/>
102. Чепелюк А., Михайловський О., Пецкович Д. Професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як проблема вищого навчального закладу. URL : https://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2013_6-2/pedagogy/185-190.pdf
103. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. праць. Рівне, 2001. Вип. 2. С. 371–374.
104. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : підручник. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. Ч. 2. 248 с.
105. Щербина І. Ю. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючого навчання учнів узагальноосвітній школі. дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04. Черкаси, 2017. 297 с.
106. Щербина С. М., Маленков Д. О. Підготовка вчителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності – вимога часу. Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах. Кривий Ріг, 2022. Вип. 8. С. 52 – 54.
107. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

108. Яланська С. (2014) Професійне становлення вчителя як актуальна проблема педагогічної психології. Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Вип. 7. Полтава, 220 с.

109. <https://kdpu.edu.ua/>

110. <https://kdpu.edu.ua/pro-nas/missiya-universitetu.html>

111. <https://www.instagram.com/reel/Co7Z6lHOAHn/?igshid=MDM4ZDc5MmU=>

112. <https://kdpu.edu.ua/fizychnoi-kultury-ta-metodyky-ii-vykladannia/zahalna-informatsiia/informatsiia.html>

113. <https://kdpu.edu.ua/fizychnoi-kultury-ta-metodyky-ii-vykladannia/zahalna-informatsiia/pro-kafedru.html>